

(fortsat fra foregaaende Heite)

end sit Kvantum, kan ombytte det overskydende paa Statslager mod Vaarkorn. Prisen paa Vintersæd er 26 Kr., for Vaarsæd 23 Kr. og for Boghvede (der af Hensyn til Gærindustrien inddroges under Ligningen) 35 Kr. Men hertil kommer en for hele Landbruget kollektiv Dyrkningspræmie, idet der udbetales et Tillæg af 20 Øre pr. hkg Rug og Hvede og 15 Øre pr. hkg Byg, Havre, Blandsæd og Boghvede for alt det af Staten paalignede og indkøbte¹⁾ Korn, naar dette Kvantum overskrider 7 Mill. hkg, saaledes at Tillæget beregnes for hver 100 000 hkg Korn ud over de 7 Mill., men dog mindst 1 Kr. og højst 4 Kr. pr. hkg.

Angaaende Anvendelsen af Kornet²⁾ til de forskellige Formaal (Brød, Sprit, Øl osv.) skal der blive gjort nærmere Rede i Oversigten for den følgende Periode. Her skal blot endnu anføres, at Loven 1918 ogsaa bemyndiger Indenrigsministeren til at lade dyrke Kartofler til Staten i Kontrakt, hvorefter en Jordbruger maa forpligte sig til at levere mindst 10 hkg og kan ikke levere mere end 60 hkg til en Pris, der bevæger sig fra 7 Kr. i September til 10 Kr. i April, hvortil kommer en extra Godtgørelse af 50 Kr. pr. 10 hkg leveret i Overensstemmelse med Kontrakten.

Som allerede anført i Oversigten for den foregaaende Periode (56. Bind, S. 193) forhøjedes ved Kornloven af ³/₈ 1917 Tilskudet til Svineproduktionen til 32.5 Øre, idet man regnede med, at Produktionsprisen paa det paa-gældende Tidspunkt for 1 kg Flæsk var 7¹/₂ Gang Prisen paa 1 kg Foderkorn; med en Bygpris af 23 Øre vilde altsaa Flæskeprisen blive 172.5 Øre pr. kg, og da man ønskede at fastholde Maximalprisen paa 140 Øre, maatte Tilskudet blive 32.5 Øre. Paa Grund af Standsningen i

¹⁾ Loven bemyndiger Indenrigsministeren til i Vareudvekslingsøjemed til en Overpris af 5 Kr. pr. hkg at indkøbe indtil 2 Mill. hkg hos de Jordbrugere, der har opfyldt deres Leveringspligt.

²⁾ Ved Indm. Bkg. ⁷/₁₁ 1917 ophævedes en Række Bekendtgørelser vedrørende Korn, Kartofler m. v. af Høsten 1916.

(fortsat fra foregaaende Heite)

end sit Kvantum, kan ombytte det overskydende paa Statslager mod Vaarkorn. Prisen paa Vintersæd er 26 Kr., for Vaarsæd 23 Kr. og for Boghvede (der af Hensyn til Gærindustrien inddroges under Ligningen) 35 Kr. Men hertil kommer en for hele Landbruget kollektiv Dyrkningspræmie, idet der udbetales et Tillæg af 20 Øre pr. hkg Rug og Hvede og 15 Øre pr. hkg Byg, Havre, Blandsæd og Boghvede for alt det af Staten paalignede og indkøbte¹⁾ Korn, naar dette Kvantum overskrider 7 Mill. hkg, saaledes at Tillæget beregnes for hver 100 000 hkg Korn ud over de 7 Mill., men dog mindst 1 Kr. og højst 4 Kr. pr. hkg.

Angaaende Anvendelsen af Kornet²⁾ til de forskellige Formaal (Brød, Sprit, Øl osv.) skal der blive gjort nærmere Rede i Oversigten for den følgende Periode. Her skal blot endnu anføres, at Loven 1918 ogsaa bemyndiger Indenrigsministeren til at lade dyrke Kartofler til Staten i Kontrakt, hvorefter en Jordbruger maa forpligte sig til at levere mindst 10 hkg og kan ikke levere mere end 60 hkg til en Pris, der bevæger sig fra 7 Kr. i September til 10 Kr. i April, hvortil kommer en extra Godtgørelse af 50 Kr. pr. 10 hkg leveret i Overensstemmelse med Kontrakten.

Som allerede anført i Oversigten for den foregaaende Periode (56. Bind, S. 193) forhøjedes ved Kornloven af ³/₈ 1917 Tilskudet til Svineproduktionen til 32.5 Øre, idet man regnede med, at Produktionsprisen paa det paa-gældende Tidspunkt for 1 kg Flæsk var 7¹/₂ Gang Prisen paa 1 kg Foderkorn; med en Bygpris af 23 Øre vilde altsaa Flæskeprisen blive 172.5 Øre pr. kg, og da man ønskede at fastholde Maximalprisen paa 140 Øre, maatte Tilskudet blive 32.5 Øre. Paa Grund af Standsningen i

¹⁾ Loven bemyndiger Indenrigsministeren til i Vareudvekslingsøjemed til en Overpris af 5 Kr. pr. hkg at indkøbe indtil 2 Mill. hkg hos de Jordbrugere, der har opfyldt deres Leveringspligt.

²⁾ Ved Indm. Bkg. ⁷/₁₁ 1917 ophævedes en Række Bekendtgørelser vedrørende Korn, Kartofler m. v. af Høsten 1916.

Tilførselen udefra af Foderstoffer i Forbindelse med vor egen ringe Høst faldt imidlertid Svinebestanden med rivende Hast, saaledes som følgende Tal viser:

	Samlet Antal Svin
1 ^o 7 1917	1 650 623
5/12 1917	788 814
10/4 1918	432 881
12 6 1918	533 364

Fra Juli 1917 til April 1918 faldt Svinebestanden saaledes til $\frac{1}{4}$, hvorved der ikke kom Flæsk nok frem til Dækning af det hjemlige rationerede Forbrug (jfr. nedenfor), end mindre til Export, der ganske ophørte i Februar 1918. Men herved mistede Slagterierne en Indtægtskilde, og da Statstilskudet skulde fastsættes i den ny Kornlov ($\frac{20}{3}$ 1918), forhøjedes det fra de ovennævnte 32.5 Øre til 90 Øre pr. kg, hvilket Beløb var det, Svineproduktionen iflg. Lovens Motiver „for Øjeblikket maa antages at kræve“. Med Tilslutning fra Finansudvalgene forhøjedes Tilskudet imidlertid allerede fra $\frac{1}{2}$ 1918 (da Udførselen hørte op) til 52.5 Øre, fra $\frac{14}{2}$ 1918 til 85 Øre og fra $\frac{5}{5}$ 1918 til 98 Øre (Kornlovens 90 Øre + 8 Øre til Dækning af Driftsudgifter paa Slagterierne), jfr. Lov $\frac{23}{7}$ 1918 om Befolkningens Forsyning med Oksekød.

Denne Nedgang i Svineproduktionen, som de forhøjede Tilskud jo ikke formaaede at stanse, var en naturlig Følge af Afspærringen og den ringe Høst i Forbindelse med den Omstændighed, at Svinebestanden af alle Husdyr hurtigst lader sig bringe paa Fode igen¹⁾. Hertil kom, at der fra Ernæringsraadets Side udøvedes en betydelig Agitation overfor Landbruget for at bringe dette til at slaa Svinene ned, for at ikke disse skulde lægge saadant Beslag paa de forhaandenværende Kornmængder, at der blev Mangel paa Brødkorn til Befolkningen. Paa den anden Side maatte

¹⁾ Ved Indm. Bkg. $\frac{16}{5}$ 1917 ophævedes Forbudene mod Slagtning af Svin under 65 kg samt af synligt drægtige Søer og Grise.

denne Nedgang i Tilførselen af Flæsk bringe Spørgsmaalet om Befolkningens Forsyning med de strengt fornødne Mængder Fedtstof frem, og allerede tidligt paa Efteraaret 1917 paabegyndtes Overvejelserne om en almindelig Fedtstofrationering, jfr. S. 436. For at gøre denne saa rigelig som muligt, hvad angik Flæsket, havde Indm. allerede ved Cirk. ²³/₇ 1917 henstillet til Kommunerne at nedsalte Svin, Okse- og Kalvekød (jfr. en Vejledning for Fremgangsmaaden i Landbrugsmin. Cirk. ²¹/₈ 1917). Ved Indm. Cirk. ¹⁰/₁₁ 1917 fornyedes Anmodningen til Kommunerne om at nedsalte, saaledes at der beregnedes et Slagterisvin paa 70 kg for hver 4 Indbyggere (Sagen angik naturligvis særlig Bykommunerne), jfr. ogsaa Indm. Cirk. ²⁴/₁₁ 1917. Ved Lov ¹⁰/₁₂ 1917 om Flæskerationeringen gaves der endelig Indenrigsministeren Bemyndigelse til at paabyde Kommunerne saadan Nedsaltning. Imidlertid stødte Foranstaltningen paa forskellige Vanskeligheder, dels med Hensyn til Plads til Opbevaring af Flæsket, dels fordi man fra forskellig sagkyndig Side frygtede for dets Holdbarhed, og hertil kom Vanskeligheden ved at fremskaffe det anførte Kvantum (14 kg pr. Indb. i Byerne = ca. 18 Mill. kg. Der nedsaltedes ca. 7 Mill. kg). Kommunerne havde derfor i højst ulige Grad kunnet forskaffe sig salt Flæsk, og for at raade Bod paa den herved opstaaede uforskyldte Uensartethed paabød Indm. ved Cirk. ⁶/₃ 1918, jfr. Cirk. ⁴/₄ 1918, at alt salt Flæsk skulde indgaa i Rationeringen, saaledes at det ved Slagteriernes Hjælp fordeltes over samtlige Kommuner. Da Foranstaltningen paa denne Maade nærmede sig en Stats-Foranstaltning, bemyndigedes Indenrigsministeren ved Lov ²³/₇ 1918 om Befolkningens Forsyning med Oksekød til at afholde de ved Foranstaltningen paaløbne Udgifter (Nedsaltning, Svind osv.).

Da Forberedelserne til Rationeringens Iværksættelse medførte en betydelig Omsætning med Svin, saaledes at disse unddroges de exportberettigede Svineslagterier, og der derved truedes med at blive bragt Forstyrrelse i baade

Exporten og Nedsaltningen foruden i Forsyningen af de Forbrugere paa Hjemmemarkedet, der ikke havde Raad til at købe hele Svin, forbød Indm. ved Bkg. ²²/₁₁ 1917, jfr. Bkg. ¹/₁₂ 1917, Salg af Svin til Slagtning til andre end de exportberettigede Svineslagterier. Det var dog tilladt Producenterne at slagte til Brug i egen Husholdning¹). Ved Lov ¹⁰/₁₂ 1917 om Befolkningens Forsyning med Smør, Flæsk m. v. (jfr. Indm. Bkg. ¹³/₁₂ 1917) gives derefter de nærmere Regler for Flæskerationeringen. Herefter maa fra ³¹/₁₂ 1917 Køb og Salg af Flæsk kun finde Sted mod Afgivelse af Mærker, saaledes at der tilkommer hver Person ialt 280 g Flæsk²) pr. Uge (120 g „Rygflæsk“ og 160 g

¹) Spørgsmaalet om Selvforsynere laa ikke helt klart, fordi der navnlig fra Ernæringsraadets Side agiteredes stærkt for at saa mange som muligt (ogsaa i Byerne) burde nedsalte, for derigennem at aflaste Forbruget i Foraaret 1918, medens som anført Slagterierne ikke kunde ønske dette, og det heller ikke fra et socialt Ligheds-synspunkt kunde være tiltalende, at de velstaaende forsynede sig og dog, som Erfaringen altid viser, naar Rationeringen kommer, faar Andel i denne ud over, hvad der retmæssigt tilkommer dem. Disse modgaaende Synspunkter giver sig Udslag i, at man ikke tager Konsekvensen af Henstillingen om Nedsaltning ved at tildele de paagældende i hvert Fald nogle Flæskemærker, men foretager et forholdsmæssigt Fradrag efter Beholdningen, hvorved de henvises til salt Flæsk alene (§ 3 i Indm. Bkg. ¹³/₁₂ 1917), medens paa den anden Side Selvforsørgerne (Producenterne) paa Landet faar extra Flæskemærker (100 g pr. Individ pr. Uge) til Køb af fersk Flæsk, jfr. Statistisk Departements Cirk. ¹⁷/₁₂ 1917. Paa Grund af svigtende Tilførsler holder denne Extratildeling dog op mod Udgangen af April Maaned 1918.

²) Til Dækning heraf medgik med de gældende Udskærings- og Svindregler 840 000 kg pr. Uge, medens der hertil i Januar—Marts kom Industrirationering (Pølsefabrikker, Restaurationer m. v.) med 60 000 kg pr. Uge, hvoraf Restauratørerne fik Halvdelen; efter ¹/₄ 1918 uddeltes der kun Mærker til Husholdningerne. Jeg anslaaer denne Rationering til at have betydet en Nedskæring til ca. Halvdelen af det daværende Husholdningsforbrug, der naturligvis var meget stort paa Grund af, at der var Maximalpriser paa Flæsk men fri Priser paa Kød.

„Svinekød“). Indmad og Affald falder udenfor Rationeringen. For at søge tildelt enhver det samme Kvantum Fedt i Flæsket giver Bkg. detaillerede Udskæringsregler og Maximalpriser paa hver enkelt Del af Dyret. Imidlertid kunde Rationen, selv med Inddragning af det saltede Flæsk, ikke opretholdes, og blev derfor fra $\frac{1}{5}$ 1918 nedsat til 240 g (jfr. Indm. Bkg. $\frac{25}{4}$ 1918), fra $\frac{1}{6}$ til 120 g (jfr. Indm. Bkg. $\frac{29}{5}$ 1918), hvilken Ration ogsaa var den gældende i Juli Maaned 1918, idet dog Indm. Bkg. $\frac{25}{6}$ 1918 meddeler, at Rygflæskmærkerne, der siden $\frac{1}{6}$ 1918 havde været sat ud af Kraft, saaledes at Rationen alene købtes paa Svinekødmærkerne, for Juli Maanedes Vedkommende vilde finde Anvendelse under den kommende Ordning om Erstatning med Oksekød for det manglende Flæsk. Denne Ordning fastsattes ved Lov $\frac{23}{7}$ 1918 og Omtalen heraf falder saaledes ind under Oversigten for den følgende Periode. — I denne Sammenhæng skal det nævnes, at Indm. i December 1917 nedsatte et Udvalg for Blødfødemidler, for at Blodet af Svin og Kreaturer kunde blive udnyttet saa meget som muligt. Ved Indm. Bkg. $\frac{31}{5}$ 1918 fastsattes Maximalpris paa Blod tjenligt til Menneskeføde til 36 Øre

Tilførslen til Markederne	19 ¹⁵ / ₁₆	19 ¹⁶ / ₁₇	19 ¹⁷ / ₁₈	
	Ialt Stkr. Kvæg	Ialt Stkr. Kvæg	Ialt Stkr. Kvæg	pr. Uge Stkr. Kvæg
August	26 900	18 600	35 000	8 800
September	39 600	20 100	38 600	9 700
Oktober	43 500	27 000	53 800	10 800
November	33 800	25 000	43 700	10 900
December	24 100	22 000	49 800	10 000
Januar	41 800	20 000	27 300	6 800
Februar	47 500	31 000	21 500	5 400
Marts	54 800	34 500	20 200	5 100
April	25 400	35 600	24 400	4 900
Maj	35 900	44 900	27 200	6 800
Juni	27 000	44 100	22 900	5 700

Tabel IX.) Den københavnske Notering paa Smør og

	August 1917				Septbr. 1917				Oktober 1917			
	1. Uge	2. Uge	3. Uge	4. Uge	1. Uge	2. Uge	3. Uge	4. Uge	1. Uge	2. Uge	3. Uge	5. Uge
Kjøbenhavns Smørnotering												
Kr. pr. 50 kg netto.....	173	177	184	190	186	188	193	200	204	214	224	.
Kjøbenhavns Ægnotering ²⁾												
Øre pr. kg leveret.....	100	.	.	.	110	.	115	.	120	125	150	.
Andelslagteriernes Flæske- Notering												
Øre pr. kg 1. Kl.	148	150	154	156	158	160	168	170	172	174	.	.

²⁾ Noteringen er suspenderet. Tallene gælder Andelslagteriernes Fællesnotering for Andelsæg til Medlemmer.

pr. kg, forsaavidt der er tilsat indtil 10 % Vand og ellers til 40 Øre (Indm. Bkg. ^{19/8} 1918).

I den her behandlede Periode sank Kreaturbestanden fra ialt 2.45 Mill. Stkr. Hornkvæg i Juli 1917 til 2.12 Mill. Stkr. i Juli 1918. Samtidig steg Priserne paa Slagtekvæg (jfr. Tabel X) til henimod det dobbelte (jfr. ogsaa Tabel XI). Prisnoteringerne var dels prægede af Aftalerne med Tyskland om Noteringerne paa Exportkvæget, dels af Tilførslerne til Markederne (jfr. Oversigten Side 429). Men desuden paavirkedes Priserne naturligvis ogsaa stærkt fra Hjemmemarkedets forøgede Efterspørgsel, efterhaanden som Flæsket ikke mere kom frem. Efter Udløbet af den her behandlede Periode medførte disse Forhold som nævnt en fuldstændig Regulering af hele Kødhandelen.

Det meget store Udbud i Oktober Maaned 1917 (jfr. Oversigten) medførte delvise Prisfald, som det fremgaar af Ta-

¹⁾ Tabel VII, Korn og Foderstofmarkedet og Tabel VIII, Mel og Grynmarkedet udgaar indtil videre, da de i disse Tabeller anførte Varer enten er belagt med Maximalpriser eller ikke mere findes paa Markedet.

Æg samt danske Andelslagteriernes Notering paa Flæsk.

Novbr. 1917	Decbr. 1917	Marts 1918			April 1918		Maj 1918			Juni 1918	
		1. Uge	3. Uge	4. Uge	2. Uge	4. Uge	1. Uge	2. Uge	3. Uge	2. Uge	4. Uge
4. Uge	2. Uge	1. Uge	3. Uge	4. Uge	2. Uge	4. Uge	1. Uge	2. Uge	3. Uge	2. Uge	4. Uge
.	230
.	.	140	150	140	.	.	145	150	155	160	.
172	.	180	200	.	.	210	230

. betyder, at Noteringen er uforandret.
— betyder, at ingen Notering fandt Sted.

bel X. Tilskudet til Hjemmeslagtingen nedsattes derfor i Tiden fra ^{3/11} til ^{16/12} 1917 til 20 Øre pr. kg, men da den ved December begyndende ny Prisaftale sydpaa forøgede Exportpriserne, forhøjedes fra ^{16/12} 1917 som Modvægt herimod Tilskudet til Hjemmemarkedet til igen at være 30 Øre pr. kg. Exportafgiften var gennem hele Tiden 7 Øre pr. kg, og med disse to Beløb bevaredes Tilskudene Ordningen ud, d. v. s. til ^{4/8} 1918. Iøvrigt skal det anføres, at Grænsen for Tilskudet til Hjemmeslagting ved Landbrugsministeriets Bkg. ^{31/8} 1917 nedsattes fra 100 til 75 kg, hvilken Grænse bibeholdtes ved Bkg. ^{12/10} 1917, der foretager en Del Ændringer af administrativ Art i Hovedbkg. ^{7/7} 1916. Men ved Bkg. ^{21/2} 1918 sættes Grænsen alter til 100 kg. — Endelig skal det anføres, at Indm. ved Cirk. ^{19/11} 1917 anmodede de Kommunalbestyrelser, der ønskede at nedsalte Oksekød til Brug for Befolkningen, om at henvende sig til Kødkontoret. Naar bortses fra Hovedstadens Kommuner, har saadan Nedsaltning dog næppe fundet Sted i noget Omfang af Betydning. — Ved Bkg. ^{24/11} 1917 forbød Justitsmin. al Udførsel her fra Landet af Kvæg og Landbrugsprodukter, dog saaledes at

Tabel X. Kreaturmarkedet ved Københavns Kvægtorvs Noteringsudvalg.

pr. 50 kg slagtet Vægt med tilhørende Slag- teriffald	Aug. 1917		Septbr. 1917			Oktober 1917			November 1917			Decbr. 1917		Januar 1918		Febr. 1918		Marts 1918		April 1918		Maj 1918		Juni 1918		
	1. Uge	3. Uge	2. Uge	1. Uge	2. Uge	3. Uge	1. Uge	3. Uge	5. Uge	1. Uge	3. Uge	1. Uge	3. Uge	1. Uge	3. Uge	1. Uge	3. Uge	1. Uge	3. Uge	1. Uge	3. Uge	1. Uge	3. Uge	1. Uge	3. Uge	
Kvier og Stude	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
1. Kvalitet	103	105	.	107	112	.	116	.	122	130	137	.	141	145	157	161	169	181	179	179	175	180	173	180	173	
2. —	83	84	.	.	88	.	92	.	100	110	117	.	121	125	135	137	141	157	155	155	151	155	149	155	149	
3. —	70	71	.	.	75	.	76	72	80	90	97	.	100	103	115	117	121	135	133	133	129	135	139	135	139	
Unge Køer																										
1. Kvalitet	101	103	.	105	108	.	112	.	116	125	130	.	135	139	151	155	162	175	173	173	169	175	170	175	170	
2. Kvalitet	79	81	.	.	83	.	85	.	91	100	105	.	110	113	122	124	128	143	141	.	139	144	140	144	140	
Ældre Køer																										
1. Kvalitet	92	.	.	94	109	.	.	112	.	120	127	131	150	
2. —	78	.	.	76	90	.	.	91	.	105	115	117	130	
3. —	45	.	.	43	60	.	.	70	.	85	95	.	105	
Kalve																										
1. Kvalitet	99	.	.	101	105	.	110	116	131	139	147	145	150	155	170	175	190	195	185		
2. —	65	.	.	.	69	67	71	70	82	91	102	100	106	110	125	135	145	158	.	.	153	.	143	143		
3. —	53	.	.	.	58	53	57	55	65	75	86	85	90	93	105	110	120	130	.	.	125	.	115	115		
Lam																										
1. Kvalitet	130	115	110	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	285	260	
2. —	122	105	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	270	245	
Tyre pr. 50 kg lev. Vægt																										
Ekstra	70	.	.	80
1. Kvalitet	53	63	.	.	64	.	.	.	70
2. —	46	.	.	45	55	.	.	56	.	.	.	60
3. —	36	.	.	34	43	.	.	50	.	.	.	50
Eksportkvæg																										
Ekstra	70	.	.	80
1. Kvalitet	53	63	.	.	64	.	.	.	70
2. —	46	.	.	45	55	.	.	56	.	.	.	60
3. —	36	.	.	34	43	.	.	48	.	.	.	50
4. —	30	.	.	38	.	.	.	43

. betyder, at Noteringen er uforandret.

— betyder, at ingen Notering har fundet Sted.

de hidtil gældende Regler for Udførselen under Landbrugsministeriets og de eksisterende Export-Udvalgs Kontrol uændret blev i Kraft.

Som anført i Oversigten for forrige Periode (56. Bd., S. 201) var Mælkepriserne fastsatte i Forhold til Smørprisen. Med den stadigt stigende Smørpris fulgte da Mælkepriserne — højere op end nogen havde forudsat — samtidigt med at den nedadgaaende Produktion gjorde det stadigt vanskeligere at skaffe Byerne den fornødne Mængde Mælk. Ved Indm. Bkg. ⁸/₁₂ 1917 paabødes det derfor Byernes Mælkeleverandører at præstere den samme Mælkeleverance til Byerne som i 1916 og til den sædvanlig gældende Pris, idet en Del Leverandører ikke vilde forny deres Kontrakter med Mælkeforsyningsanstalterne, men gjorde anden Anvendelse af Mælken. Ved Lov ²¹/₁₂ 1917 om Befolkningens Forsyning med Mælk paalagdes det Mælkeleverandørerne at stille ²/₅ 1 Sødmælk dagligt til Raadighed pr. Individ i ikke mælkeproducerende Husstande. Prisen til Leverandør fastsattes til højst 28 Øre pr. kg, samt forsaavidt de 28 Øre ikke naaes, Delagtighed i det Overskud, der fremkommer ved Exporten af Smør, medens i modsat Fald en Del af Overskuddet gaar til de paagældende Kommuner, jfr. Indm. Bkg. og Cirk. ²²/₁₂ 1917. Endvidere ydedes der ved denne Lov et Statstilskud paa 8 Mill. Kr. til Kommunerne til Nedbringelse af Prisen paa Mælk for Byernes Vedkommende til Børn under 6 Aar, for de øvrige Kommuners Vedkommende til Nedsættelse af Mælkeprisen i Almindelighed, jfr. Indm. Bkg. ²²/₁₂ 1917 og Cirk. s. D. samt Cirk. ²³/₁ 1918. Bekendtgørelsen gaar ud fra, at der til Børn paa under 3 Aar leveres 1 Liter Sødmælk pr. Dag, og til Børn paa 3—6 Aar ¹/₂ à 1 Liter, hvilken Forudsætning optoges af Hovedstadens Kommuner, der fra ¹/₁ 1918 gav Mælkekort til Børn paa under 3 Aar paa 1 l og til 3—6 Aars Børn paa ¹/₂ l daglig. Hovedstadens Andel i de 8 Mill. Kr. anvendtes til at nedsætte denne Mælk med 10 Øre fra 40 Øre til 30 Øre pr. l. Ved kommunalt

Tilskud til mindre bemidlede (Husstande med under 1 950 Kr. aarlig Indtægt) fik disse yderligere den hidtidige 16 Øres Reduktion ned til 14 Øre pr. Liter. For endvidere at drage Omsorg for den jævnest mulige Tilførsel af Mælken til Hovedstaden paabød Indm. Bkg. ²⁸/₁₂ 1917 Leverandørerne indtil ¹⁰/₁ 1918 at levere til samme Aftager, medens Bkg. ²/₁ 1918 paalægger dem at indsende til Hovedstadens Mælkeudvalg deres Leveringskontrakter med Angivelse af Leveringens Størrelse og paalægger Forhandlerne at oplyse Størrelsen af deres Omsætning samt deres Leverandører. Til Gennemførelse af Mælkeordningen paabød Bkg. ²²/₁₂ 1917 Nedsættelse af kommunale Mælkeudvalg, der havde til Opgave at sørge for, at der tilførtes Kommunerne den fornødne Mælk, eventuelt gennem Kontrakter med Mælkeleverandørerne. Hvis Udvalgene ikke paa egen Haand kunde skaffe Mælken, maatte Henvendelse rettes til De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation om Suppleringsaf det manglende („Suppleringsmælken“), jfr. S. 438. Endvidere skulde Mælkeudvalget sørge for Fordelingen af Mælken. Endelig paabød Bkg. i Overensstemmelse med Justitsmin. Andg. af s. D., at Mælk kun maatte sælges med et Fedtindhold af mindst 3 % som Sødmælk, med mindst 9 % som Fløde, med mindst 30 % som Pidskefløde, eller som Kærnemælk eller som Skummetmælk. Prisen paa disse Sorter skulde afstemmes efter Prisen paa den ved Udvalgenes Foranstaltning fremskaffede Mælk (Maximalpris = 28 Øre) og eventuelt godkendes af Den overordentlige Kommission. For at holde Prisen paa Skummetmælk lav, paabødes det at sætte Prisen paa Fløde op til ca. 120 Øre og paa Piskefløde til ca. 400 Øre pr. l.

Da Margarineproduktionen¹⁾ paa Grund af manglende Tilførsel af Raastoffer i Efteraaret 1917 maatte ind-

¹⁾ I Sommermaanederne 1918 fremstilledes der ved Hjælp af tilbageværende Mængder af Olier og indenlandsk Talg et Kvantum Margarine, saaledes at Bagerne kunde erholde Halvdelen af deres Smørration i Margarine.

stilles, og da Smørprisen paa Grund af den overalt stigende Fedtnød stadig var i Opgang, maatte man tilsikre den danske Befolkning det nødvendige Fedtstof — men heller ikke mere — til en overkommelig Pris, for derefter ved Udførsel af det overskydende at tilbytte sig de haardt fornødne Varer (i første Række Kul og Jern), som vi ikke selv kunde fremstille. Hertil sigtede Loven af ¹⁰/₁₂ 1917 om Befolkningens Forsyning med Smør, Flæsk m. v. og de i Henhold hertil udstedte to indenrigsministerielle Bekendtgørelser af ¹²/₁₂ 1917 (om Smør) og af ¹³/₁₂ 1917 (om Flæsk og Fedt), hvilken sidste er behandlet ovenfor. Her skal da angaaende Smørret meddeles følgende: Da Prisen paa Smør engros i Oktober Maaned 1917 var steget til 4.48 Kr. pr. kg (jfr. Tabel IX), og da som nævnt Margarine ikke mere var at faa, tilsikrede Indenrigsministeriet efter at have erholdt Finansudvalgenes Samtykke ved Bkg. ²⁰/₁₀ 1917 Smørproducenterne 84 Øre pr. kg af Statskassen for det Smør, der afleveredes til Hjemmemarkedet, hvorefter Smørret kunde sælges af Mejeri for 3.64 Kr. pr. kg, hvilket gav en Forbrugerpris af 4 Kr. pr. kg. Bagere, Restauratører o. l. gav Tilsagn om at nedsætte deres Forbrug det mest mulige og skulde naar Rationeringen kom (fra ¹/₁ 1918) efterbetale en Overpris paa det Kvantum (ialt 2 400 Dritler pr. Uge), til hvilket man beregnede deres Forbrug. Til Hjemmemarkedet regnedes iøvrigt at skulle medgaa ialt 15 000 Dritler, idet Mejeribruget naturligvis ikke gerne tilbageholdt mere paa Hjemmemarkedet¹⁾ til den fikserede Pris end højst nødvendigt. De 15 000 Dritler betyder ¹/₄ kg pr. Individ, og da Forretningsforbruget ogsaa skulde dækkes af denne Mængde, kunde der altsaa gennemsnitlig ikke blive ¹/₄ kg til hver. Kvantumet maatte sættes op, idet der opstod Vanskeligheder ved Smørforsyningen. Under ¹/₁₁ 1917 udsendte Indm. endvidere en

¹⁾ Ved Justitsmin. Bkg. ²⁴/₁₁ 1917 forbødes al Udførsel af Landbrugsprodukter, jfr. S. 431.

Henvendelse til Befolkningen om kun at bruge $\frac{1}{4}$ kg pr. Uge (det Kvantum, der skulde bruges ved den kommende Rationering) og ikke at hamstre. Ved Cirk. $^{10/11}$ 1917 forberedte Indm. Rationeringens Indførelse, idet der gennem Kommunalbestyrelserne søgtes Oplysning om Omsætningen af Fedtstof hos de enkelte Handlende i hver Kommune, for at der til sin Tid kunde tildeles dem det til deres Kundekreds fornødne Kvantum Smør. Ved Indm. Bkg. $^{3/12}$ 1917 paalagdes det Bagere, Restauratører og andre Forretningsdrivende at indløse paa Postkontorerne det dem i Henhold til deres tidligere Forbrug tildelte Antal Smørmærker, der var tilstillet Postkontorerne fra Statistisk Departement, imod Indbetaling af en Overpris af 4 Kr. pr. kg af Mærkernes Paalydende, idet Bkg. fastsætter, at der under den kommende Rationering ikke vilde blive tilstillet de Næringsdrivende flere Smørmærker, end de havde indløst i December 1917. Endelig giver Indm. Bkg. $^{12/12}$ 1917 de detaillerede Regler om den fra $^{1/1}$ 1918 indtrædende Smørrationering. Iflg. Bkg. tildeles der hvert Individ et Mærke pr. Uge, lydende paa 250 g Smør¹⁾ til en Pris af 3.²⁰ Kr. pr. kg, hvorhos der tilstilles de Næringsdrivende Mærker som ovenfor angivet²⁾ imod Betaling af en Overpris. Iflg. Lov $^{10/12}$ 1917 skulde Mejeribruget aflevere Smørret til Hjemmemarkedet til Kr. 2.⁸⁰ pr. kg (hvorved det kunde sælges i Butikkerne til Kr. 3.²⁰ pr. kg); Differencen imellem Kr. 2.⁸⁰ og Kr. 3.⁸⁰ pr. kg godtgjordes Mejeribruget af Statskassen (ialt ca. 33 Mill. Kr.), medens denne yderligere garanterede en Pris af Kr. 4.⁰⁰ for den

¹⁾ Hertil medgik (Husholdninger og Forretninger tilsammen) ca. 40 Mill. kg pr. Aar, medens Forbruget af Margarine normalt er ca. 58 Mill. kg, af Smør 22 Mill. kg, hvortil kommer hjemligt og indført Svinefedt m. v. Rationeringen af Smør betød saaledes, at Landets Normalforbrug af Smør eller de for dette substituerede Fedtstoffer halveredes.

²⁾ Overprisen var i Jan. 1918: 5.⁴⁰ Kr. pr. kg, afstemt efter Exportprisen og indeholdende Efterbetaling for Tiden $^{20/10}$ — $^{3/12}$ 1917.

Mængde, der afleveredes til Hjemmemarkedet, hvis en saadan Pris ikke naaedes ved Export. Naaedes en saadan Pris, skulde Overskudet herudover fordeles mellem Staten (med $\frac{2}{5}$) og Mejeribruget (med $\frac{3}{5}$). I Smøraaret til $\frac{1}{11}$ 1918 indkom et saadant Overskud, der for Statskassens Vedkommende beløb sig til ca. 7 Mill. Kr.

Endelig skal det nævnes, at § 13 i Indm. Bkg. $\frac{13}{12}$ 1917 fastsætter, at det Svinefedt, der fremkommer, skal sælges mod Smørmærker (til de mindst bemidlede, for at de kan nyde godt af den lave Fedtpris, jfr. nedenfor), hvorved der frigøres Smør til Export. Det ved denne Smørexport indvundne Beløb anvendes til Fremskaffelse af Suppleringsmælken (Indm. Bkg. $\frac{21}{12}$ 1917 § 2), jfr. S. 435.

Efter at de her nævnte regulerende Foranstaltninger for Mælk og Smør var truffne, maatte det naturligvis være nødvendigt at behandle Ostproduktionen paa lignende Maade. Ved Justitsmin. Bkg. $\frac{5}{11}$ 1917 forbødes Udførsel af Ost undtagen gennem de af Landbrugsministeriet anerkendte Exportvirksomheder. For Erholdelse af saadan Udførselstilladelse opkrævedes en Afgift, svarende til Forskellen mellem Inlandets og Udlandets Pris (jfr. nedenfor). Ved Indm. Bkg. $\frac{21}{2}$ 1918, jfr. Bkg. $\frac{10}{6}$ og $\frac{28}{6}$ 1918, indførtes Maximalpriser paa de af Landbrugsministeriet fra $\frac{1}{1}$ 1918 paabudte Standardtyper af Ost, hvorved der opnaaedes Kontrol med, at Mælken ikke gennem en fordelagtigere Ostproduktion unddroges anden mere paatrængende Anvendelse. Det hedder herom saavel som om de Afgifter, der opkræves ved Udførsel her fra Landet af Ost, Fløde og Mælk i § 4 i Lov $\frac{10}{12}$ 1917: „De Afgifter, der for Tiden opkræves ved Udførsel her fra Landet af Ost, Fløde og Mælk til Dækning af de Udgifter, der er forbundne med den ved Landbrugsministeriets Foranstaltning truffne Ordning om Levering af Suppleringsmælk til større Byer, skal fortsættes saaledes, at Mejeriernes Fortjeneste ved Produktion af Ost ikke bliver større end ved Produktionen af Smør til en Pris af Kr. 4.⁵⁰ pr. kg. Ved Ophør

af Ordningen om Levering af Suppleringsmælk indgaar disse Afgifter i den Opgørelse, som efter Udløbet af Lovens Gyldighedsperiode mellem Staten og Smørexport-Udvalget finder Sted*. Disse forskellige Afgifter indbragte i de 10 Maaneder, Lovperioden varede, ialt ca. $4\frac{1}{2}$ Mill. Kr.

Det er allerede under Omtalen af Belysningsspørgsmaalet meddelt, at der blev truffet Foranstaltninger til at imødegaa de værste Følger af Petroleumsmanglen ved Fremstilling af Talglys. Men foruden til dette Formaal anvendtes ogsaa Talg til Margarinefabrikationen, da Tilførslen udefra standsede, og direkte til Husholdningsforbrug, da Margarineproduktionen gik tilbage. Bestræbelserne rettedes derfor imod at opsamle saa meget Talg som muligt¹⁾. Indm. Bkg. af $\frac{5}{9}$ 1917 paabyder derfor, at Talg kun maa sælges enten til Husholdningsbrug eller til de bestaaende Talgsmelterier, der fremstiller premier jus, og fastsætter Maximalpriser. Men der klagedes over, at denne Bekendtgørelse ikke hindrede en livlig Spekulation i Talgen, der opkøbtes og oplagredes, og ved Bkg. $\frac{26}{10}$ 1917 ophævedes den da ogsaa, og det paabødes nu at aflevere al Talg til et af Landbrugsministeriet autoriseret Smelteri²⁾, der saa fordelte den forarbejdede Talg efter Ordre fra Landbrugsministeriet, til hvem Ansøgning om Varen maatte indgives. Bekendtgørelsen fastsætter endvidere Maximalpriser paa Talg, Klaret (Kr. 2.16 pr. kg) og Talglys. Til Spisebrug tilstilledes der, da Smørrationeringen traadte i Kraft fra Nytaar 1918, Kommunerne Klaret til Salg mod Smørmærker paa samme Maade som Tilfældet var med Svine-

¹⁾ De tidligere Bestemmelser (56. Bd., S. 201) om, at først 15 % og siden 30 % af de til Tyskland udførte Kreaturer skulde udføres i slagtet Tilstand, bortfaldt i Sommeren 1917, hvorved den til Hjemmemarkedets Disposition kommende Mængde Talg formindskedes.

²⁾ Ved Landbrugsmin. Bkg. $\frac{12}{10}$ 1917 om Hjemmemarkedets Forsyning med Kød var det stillet som Betingelse for Udbetaling af Slagtetilskudet, at der præsteredes Bevislighed for, at Talgen var afleveret som angivet til et autoriseret Smelteri.

fedtet. Men Klaretten, der var mindre anvendelig, blev trods den lavere Pris ikke aftaget. Der tilstilledes saa Folkekøkkenerne et mindre Kvantum til Hjælp ved deres Madlavning. Senere, i Sommeren 1918, anvendtes en Del til Bagerimargarine¹⁾, jfr. Note 1, S. 435. Det skal endvidere anføres, at der ved Indm. Bkg. ^{20/11} 1917 indførtes en Maximalpris af Kr. 1.68 pr. kg paa alt Spisefedt uden Hensyn til Art og Oprindelse. Den tidligere gældende Maximalpris gjaldt alene Svinefedt (Indm. Bkg. ^{29/3} 1917: Kr. 1.60 pr. kg). Men dette Fedt opblandedes, udgaves for udenlandsk m. v., og man huggede derfor Knuden over ved at fastsætte den samme Pris paa al Fedt.

Et tilsvarende Forhold gjorde sig gældende imellem Spisefedt og Fedt til teknisk Brug, idet Spisefedt solgtes over Maximalpris som Destruktionsfedt. Ved Indm. Bkg. ^{9/11} 1917, jfr. Bkg. ^{7/12} 1917, paabødes det, at enhver, der fremstillede Destruktionsfedt, skulde gøre Anmeldelse derom til Politiet, føre autoriserede Bøger samt aflevere al det fremstillede Fedt til et af de samme autoriserede Smelterier, som skulde modtage Talgen. Virksomheder, der ønskede at komme i Besiddelse af Fedtet, maatte herom ansøge Landbrugsministeriet. Bekendtgørelsen fastsætter endvidere en Maximalpris af Kr. 1.30 pr. kg ved Aflevering til Talgsmelteri. Forudsætningen var, at al Destruktionsfedtet skulde anvendes til Sæbefabrikationen, der naturligvis paa Grund af de svigtende Tilførsler stod overfor store Vanskeligheder. Imidlertid medførte den fuldstændige Standsning af Margarinefabrikationen ved at der ikke tilførtes den de fornødne Raastoffer fra Udlandet, at der ogsaa kunde stilles Talg til Raadighed for Sæber. Sæbeordningen har derfor kunnet gennemføres uden nogen egentlig Rationering derved, at Fedtindholdet i Sæben nedsattes under

¹⁾ Ved Indm. Bkg. ^{28/12} 1917 § 15 bestemtes det, at det ved Afkog af Ben fremstillede Spisebenfedt skulde fordeles til Leverpostefabrikation (i Stedet for Spæk); det blev ogsaa fordelt til Bagere til Indgnidning af Rugbrød.

det normale og der til Kontrol hermed indførtes Standard-Typer. De nærmere Regler herom findes i Indm. Bkg. $9/2$, $11/2$ og $11/3$ 1918, jfr. Bkg. $9/4$ 1918, hvorefter der kun maa fremstilles Sæber med 25—30 % Fedtsyre i 1) haarde Husholdningssæber, 2) haarde Haandsæber og 3) bløde Husholdningssæber. De haarde Husholdningssæber skulde fremstilles i Stykker, hvis Vægt var delelig med 100 g (Maximalpris Kr. 2.50 pr. kg). De haarde Haandsæber maatte alene fremstilles i Stykker paa 100 g (Maximalpris pr. Stk. 21 Øre). Endelig var Prisen paa de bløde Sæber Kr. 1.50 pr. kg. Tilladelse til Fremstilling af Sæber med højere Fedtindhold (til Hospitaler, Barberer o. s. v.) kunde iflg. Bkg. $11/3$ 1918 gives af Den overordentlige Kommission, der drog Omsorg for, at saadan Sæbe fremstilledes til Hospitaler, til Salg gennem Apoteker og til Barbererne, til hvilke sidste Sæben fordeltes ved Kort gennem deres Organisation (Indm. Bkg. $6/5$ 1918). Det skal paa dette Sted endnu anføres, at Fremstilling af Vaske- og Skurepulvere kun maatte finde Sted efter Tilladelse fra Den overordentlige Kommission (Indm. Bkg. $6/5$ 1918), samt at Forhandling af andet end et Antal nærmere angivne Sorter forbødes fra $1/6$ 1918 — naturligvis for at beskytte Forbrugerne imod værdiløse Præparater af denne Art. — Endelig skal det nævnes, at der af et Parti Sojaolie fremstilledes 80 Tons Fernis til Fordeling mellem de Malermestre, hvis Beholdning af denne uundværlige Vare var sluppet op. Fordelingen skete gennem de paagældende Mestres Organisationer efter det hos hver Mester beskæftigede Antal Svende, efter at en Optælling¹⁾ af de tilstedeværende Beholdninger havde fundet Sted (jfr. Indm. Bkg. $15/3$ 1918).

Efter at Fiskeordningen, som anført i forrige Oversigt (56. Bd., S. 199), ved Indm. Bkg. $13/3$ 1917 for saa vidt ophævedes, som saavel Statens Tilskud som Exportafgift

¹⁾ Ved Indm. Bkg. $18/4$ 1918 paabødes en Optælling af Raagummi. Nationaløkonomisk Tidsskrift. LVII.

ophørte efter $15/3$ 1917, førte Fiskeridirektøren Kontrol med, at Hjemmemarkedet forsynedes i fornødent Omfang, og der udførtes i Tiden $15/3$ — $21/8$ 1917 ca. 24 700 t fersk Fisk, medens Hjemmemarkedet forbrugte ca. 17 000 t. Imidlertid maatte man, som et Led i Handelsaftalerne vest-paa, gaa ind paa at begrænse denne Fiskeexport, der praktisk talt alene gik til Centraleuropa, og ved Justitsmin. Bkg. $10/8$ 1917 forbødes derfor fra og med $22/8$ 1917 al Udførsel af Fisk i tørret, saltet eller røget Tilstand, hvorhos Udførsel af fersk Fisk kun maatte foregaa med Landbrugsministeriets Billigelse over en Række nærmere angivne Toldsteder (jfr. Justitsmin. Bkg. $6/10$ 1917), hvorved man opnaaede Mulighed for at føre Kontrol med, at den samlede Udførsel ikke oversteg de 2 000 t pr. Maaned, Aftalen fastsatte. Samtidig med at Udførselen saaledes begrænsedes, vanskeliggjordes Fiskerierhvervet i det hele taget overordentlig, dels derved at Petroleum til Motorerne steg stærkt i Pris og siden kun kunde leveres i ganske smaa Mængder, dels derved at Priserne paa samtlige øvrige Fiskeriredskaber gik meget op, medens der end ikke kunde naaes Maximalpris ved Salget af Fisken¹⁾. For at hjælpe mange Fiskere gennem de store Vanskeligheder, de herved kom i, vedtoges Lov af $1/3$ 1918 om Statstilskud til Nedsættelse af Prisen paa Produktionsmidler til Fiskeriet og Lov af $12/3$ 1918 om Understøttelse til ubemidlede arbejdsløse Fiskere (omtalt i Afsnit I). Lov $4/3$ 1918 bemyndiger Indenrigsministeren til i Tiden indtil $31/10$ 1918 at anvende indtil 6 Mill. Kr. til det nævnte Statstilskud, der skulde dække Forskellen mellem den gældende Pris og den normale Pris i $1913/14$ med et Tillæg af 50 $\%$. Ved Indm. Bkg. $8/3$ 1918, jfr. § 1 i Bkg. $19/4$ 1918 om Tjære, fastsattes Maxi-

¹⁾ Ved Indm. Bkg. $2/4$ 1918 fastsattes Maximalfortjeneste ved Salg af Klipfisk og Saltfisk; ved Bkg. $17/4$ 1918 forhøjedes Maximalpriserne i Indm. Bkg. $13/3$ 1917 for røget Sild noget.

malpriser paa Produktionsmidlerne¹⁾. Udbetalingen af Stats-tilskudet fandt Sted i Henhold til Rekvisitionssedler, saaledes at disse Sedler udstedtes af de lokale Fiskeriforeninger og af Sælgeren indsendtes med hans og Køberens Paategning til Godtgørelse hos et iflg. Loven nedsat Udvalg med Fiskeridirektøren som Formand. For endvidere at støtte Fiskeriet indgik der i Handelsaftalerne med Centralmagterne Bestemmelse om, at disse til Brug for Fiskeriet skulde levere 800 t Petroleum, første Gang i Løbet af Overenskomst-Perioden April—Juli 1918. Forskellige Vanskeligheder med Levering og Fordeling medførte, at denne Petroleum ikke naaede til Uddeling før efter Periodens Udløb. Endelig skal det nævnes, at Lov ²⁰/₃ 1918 giver Landbrugsministeren Bemyndigelse til at dispensere fra Saltvandsfiskeri-Lovens Forbud mod Anvendelse af Ising, Stenbider m. fl. Fisk til Svineføde.

For at dække en forøget Betaling til Roedyrkerne (1.65 Øre pr. 50 kg Roer i 19¹⁷/₁₈) samt stigende Udgifter til Kul m. v. forhøjedes Sukkerprisen fra ¹/₁₀ 1917 for Industrisukker med 10 Øre, for Husholdningssukker med 6 Øre pr. kg, idet Indm. Bkg. ²⁹/₉ 1917 fastsætter, at Engros-Sukkerprisen forhøjes med 10 Øre, medens Værdien af Husholdningsmærkerne forøges fra 18 til 22 Øre pr. kg af Mærkernes Vægtpaalydende. Ved Indm. Bkg. ²⁹/₁₂ 1917 fastsattes Maximalpriser paa Sukker i Detailhandelen, fra ¹/₅ 1918 gaves der Detailhandlerne en Godtgørelse af 2⁰/₀ for Svind paa Sukker, medens der tilstodes Grossisterne 2¹/₂ ⁰/₀. Spørgsmaalet om Svindgodtgørelsen havde spillet en stor Rolle og førte til, at selve den tekniske Ordning for Sukkerrationeringen paa et væsentligt Punkt ændredes

¹⁾ Ved Indm. Bkg. ²⁴/₈ 1917 og ⁶/₂ 1918 foretoges Optællinger af Tjære, Fiskeredskaber m. v. og ved Bkg. ¹⁴/₁ 1918 forbødes Handel med Fiskegarn m. v. indtil den endelige Ordning var truffet, hvorfor Bkg. ophævedes ved Bkg. ⁸/₂ 1918. — Ved Justitsmin. Bkg. ⁵/₁₁ 1917 forbødes Udførsel af Fabrikata af Hamp eller Jute.

fra $\frac{1}{10}$ 1918, saaledes som det nærmere skal blive omtalt i Oversigten for den følgende Periode. — For at muliggøre en Uddeling af Syltesukker i Sommeren 1918¹⁾ samt for at kunne faa Sukker til Fremstilling af Frugtsmør (Marmelade) nedsattes ved Indm. Bkg. $\frac{9}{11}$ 1917 Sukkervarefabrikkernes Ration fra 90 til 75 $\%$ af deres Normalforbrug (Aaret 1916). Spørgsmaalet om Fremstilling af Frugtsmør var stærkt fremme i Efteraaret 1917, fordi man frygtede for, at den stadige Nedgang i Mængden af producerede Fedtstoffer i Løbet af Vinteren 19¹⁷/₁₈ vilde medføre Mangel paa „Smøremidler“ til Brødet. Det viste sig imidlertid, at Smørrationen²⁾ (250 g pr. Indb. pr. Uge) fra Nytaar 1918 i det hele var tilstrækkelig, saaledes at Salget af den ved Ernæringsmyndighedernes Foranstaltning fremstillede Marmelade kun gik trægt (ogsaa fordi den var opblandet med Gulerødder, Kartofler o. l.). Fordelingen af Marmeladen skete til Byer med over 6 000 Indb. efter derom indgiven Bestilling til Statistisk Departement (jfr. dettes Cirk. $\frac{25}{10}$ 1917), og Marmeladen skulde saa vidt muligt forbeholdes de mindre bemedlede. Til Byer med under 6 000 Indb. og til Landkommuner uddeltes Sukkermærker ($\frac{1}{2}$ kg pr. Indb.), for at disse Kommuner Indbyggere selv kunde fremstille Frugtsmørret.

Ved Indm. Bkg. $\frac{15}{10}$ 1917 fornyedes Forbudet mod Tørring af Hvidkaal, ligesom Justitsmin. under $\frac{12}{11}$ 1917

¹⁾ Forbruget efter Rationeringen kan ansættes saaledes:

	1918	1917
	Mill. kg	Mill. kg
Sukker til Husholdninger	80	72
— - Industrien	27 $\frac{1}{2}$	24
— - Restaurationer o. l.	3	3
	<hr/>	<hr/>
	Ialt . . . 110 $\frac{1}{2}$	99

Forbruget i Aaret 1916 var 138 Mill. kg.

²⁾ Ved Indm. Bkg. $\frac{19}{2}$ 1918 paalagdes det Personer, lidende af Sukkersyge, som i Henhold til Læge-Attest af denne Grund fik tildelt forøget Fedtstofration, samtidig at afgive deres Sukkermærker.

paany gav Udførselstilladelse for et begrænset Kvantum af denne Vare, hvilken Tilladelse fornyedes ^{31/1} 1918 med Gyldighed til ^{15/3} 1918. Ved Indm. Bkg. ^{21/6} 1918 udvidedes Konserveringsforbudet til at gælde alle Grønsager, herunder Rodfrugter og Kartofler, samt Bær og Træfrugter m. v., medens Udførselen af Grønsager var blevet forbudt ved Justitsmin. Bkg. ^{7/6} 1918.

De i Løbet af Efteraaret 1917 stærkt formindskede Kaffetillførsler, der dels skyldtes Ententens Uvilje til at give license, dels Tonnagevanskeligheder, medførte først Indm. Forbud af ^{17/11} 1917 mod, at Forbrugerne opkøbte raa Kaffe, og dernæst Bkg. ^{11/12} 1917, hvorved en delvis Rationering af Kaffe indførtes, idet det var Forhandlerne forbudt i Resten af December Maaned at sælge mere end 150 g brændt Kaffe til hver Forbruger mod Aflevering af et Afklip af Sukkerkort-Talonen for Oktober Kvartal 1917. Til Restaurationer o. l. maatte Forhandlere kun udlevere Halvdelen af det normale Forbrug. Maximalprisen i Detail fastsattes til 2.20 Kr. pr. ^{1/2} kg, og Bkg. paabyder samtidig en Optælling af Beholdninger paa over 60 kg. Endelig indførte Indm. Bkg. ^{29/12} 1917 (jfr. Bkg. ^{31/1} 1918) en fuldstændig Kafferationering, idet Kaffe fra ^{1/1} 1918 kun maatte købes og sælges mod Mærker, saaledes at et Afklip af Brødkort-Talonen i Januar og Smørkort-Talonen i Februar Maaned 1918 gav Ret til 250 g brændt eller 300 g raa Kaffe pr. Individ (af alle Aldere), medens Kaffe til Restaurationer o. l. kun maatte udleveres mod Forretningskaffemærker, der tilstilledes de paagældende fra Statistisk Departement og beregnedes i Forhold til de paagældende Virksomheders Sukkerforbrug. Forhandlere af Kaffe maatte hos Importørerne kun købe det Kvantum, for hvilket de kunde aflevere Mærker, og Importørerne var pligtig til overfor Statistisk Departement at præstere Mærker for det Kvantum raa Kaffe, de havde importeret eller faaet tildelt af Kaffenævnet. Endelig indeholder Bekendtgørelsen detaljerede Bestemmelser om Maximalpriser i en-gros og Mel-

lemhandelen, medens Prisen til Forbruger uændret fastsattes til Kr. 2.20 pr. $\frac{1}{2}$ kg. Fra $\frac{1}{3}$ 1918 uddeltes særlige Kaffemærker, og Rationen nedsattes til 200 g brændt (250 g raa Kaffe) pr. Individ pr. Maaned i Marts¹⁾ og April, medens Maximalprisen forhøjedes til Kr. 2.40 (Indm. Bkg. $\frac{26}{2}$ og $\frac{25}{3}$ 1918). Ved Bkg. $\frac{20}{1}$ 1918²⁾ droges Theen ind til Støtte for den allerede stærkt svigtende Kafferationering, saaledes at Mærkerne fra $\frac{1}{3}$ 1918 gav Ret til Køb af 200 g Kaffe eller 50 g The pr. Individ pr. Maaned, jfr. Bkg. $\frac{18}{3}$ 1918, idet der dog ikke mere maatte uddeles Kaffe- eller Themærker til Børn under 6 Aars Alderen. Ved Indm. Bkg. $\frac{26}{6}$ 1918 fastsattes den samme Ration for Juli Maaned, „forsaavidt Varen forefindes“, ligesom Udlevering af Mærker til Restauratører o. l. standsedes ved denne Bkg. Udlevering til Personalet i Kontorer, Forretningslokaler, Arbejdspladser o. l. var allerede standset fra Midten af April Maaned 1918. Faktisk var det mange Steder ugørligt at faa Kaffe fra Slutningen af Maj Maaned, hvorimod The endnu forefandtes de fleste Steder i Juni og Juli. Med Hensyn til Theen havde Forholdet været det, at Østasiatisk Co. i Januar 1918 foruden et større Parti andre Kolonialvarer ogsaa havde hjemført The, hvoraf der blev bragt 90 t (det os at Ententen tilstaaede Kvartals-Kvantum) i Handelen til de i Indm. Bkg. $\frac{23}{1}$ 1918 fastsatte Maximalpriser (4.50 Kr. pr. kg i Detailhandelen). Imidlertid var dette Kvantum langt fra tilstrækkeligt til at

¹⁾ Ved Statistisk Departements Cirk. $\frac{5}{3}$ 1918 gaves der Kommunalbestyrelserne Adgang til at tildele Personer over 60 Aars Alderen et Extra-Kaffemærke paa 100 g for hver af Maanederne Marts og April.

²⁾ Ved Bkg. $\frac{19}{2}$ 1918 var det paabudt, at saadanne Syge, der indsendte Rugbrødsmærker til Ombytning med Franskbrødsmærker skulde aflevere deres Kaffemærker samtidig, da man maatte gaa ud fra, at de, der virkelig var syge, ikke kunde taale Kaffe, saaledes at der herigennem blev lagt en Dæmper paa uretmæssig Ombytning. Da Mærkerne nu ogsaa skulde gælde for The, der kunde taales af alle, ophævedes Bestemmelsen ved Bkg. $\frac{20}{4}$ 1918.

dække Forbruget, der normalt var ca. 600 t om Aaret, men som med de svigtende Kaffetilførsler og de forhøjede Spirituspriser maa have været i Stigning. Der opstod run paa Theforretningerne og heraf megen Utilfredshed. Ved Fordelingen af Theen for April Kvartal blev den derfor, som nævnt, draget ind under Rationeringen, idet Indm. Bkg. $^{20}/_4$ 1918 fastsætter, at man paa de to Maj-Kaffemærker kan erholde 25 g The eller 100 g Kaffe paa hvert. The-mærkerne skulde indleveres som Bestillingsmærker fra Forbrugerne til Detailhandlerne og af disse til Grossisterne (der overfør Statistisk Departement skulde præstere Mærker for det dem tildelte Kvantum The), for at man kunde være sikker paa, at Theen blev fordelt nøjagtigt mellem de Handlende efter deres Kunders Kvantum. Maximalprisen forhøjedes til 5 Kr. pr. kg. En tilsvarende Ordning gjaldt for Juni og Juli Maaneder (Indm. Bkg. $^{18}/_5$ og $^{20}/_6$ 1918). — Den herskende Mangel paa Kaffe og The bragte naturligt Fremstillingen af Surrogater for disse Varer stærkt i Vejret, og til Beskyttelse for Forbrugerne fastsatte Indm. ved Bkg. $^{2}/_5$ 1918, at Kaffe- og The-Surrogater kun maatte fremstilles efter indhentet Tilladelse fra Indenrigsministeriet, der til Hjælp ved Administrationen af disse Sager nedsatte et Kaffe- og The-Surrogat Udvalg med Prof. Dr. Axel Nielsen som Formand.

Af de øvrige Varer, Østasiatisk Co. som nævnt hjembragte, blev navnlig Ris og Sago modtagne med stor Taknemlighed. Ved to Bkg. af $^{21}/_1$ 1918 fastsattes Maximalpriser paa Sagogryn (Tapioca) til 92 Øre pr. kg til Forbruger og paa Sagomel til 58 Øre pr. kg. Paa Risengryn fastsattes Maximalprisen ved en tredie Bkg. $^{21}/_1$ 1918 til 58 Øre pr. kg. For at disse gode og ved Kompagniets Bistand saa billiggjorte Levnedsmidler kunde komme den hele Befolkning tilgode, bestemmer endelig en ijerde Bkg. $^{21}/_1$ 1918, at Sagogryn og Risengryn ikke maa bringes i Handelen før $^{1}/_2$ 1918, og efter nævnte Dag kun maa sælges mod Fordelingsmærker (hvortil anvendtes en Del af

Sukkerkort-Talonen, jfr. Indm. Bkg. ²⁹/₁ 1918), saaledes at hvert Individ havde Ret til Køb af 250 g Risengryn eller Sagogryn pr. Maaned. Paa de ny Ernæringskort, der udstedtes for Marts—April Maaneder, var særlige Mærker, der ligeledes gav Ret til 250 g Ris eller Sagogryn pr. Ind. pr. Maaned. Da hele Partiet (ca. 2 400 Tons), trods en Del var uddelt extra til Sygehuse og Folkekøkkener, ikke var opbrugt med April Maanedes Udgang, fastsatte Indm. ved Bkg. ¹/₅ 1918, at de Handlende skulde afsætte de Gryn, de endnu maatte have i Behold, til Sygehuse og Folkekøkkener uden Mærker, blot mod disses Kvittering. Senere udvidedes Tilladelsen (ved Skrivelse til de paagældende Handlende) til at omfatte Fælleshusholdninger (Højskoler o. a. Kostskoler) samt ubemidlede Familier med mange Børn. Kontrollen med, at Rationeringen gennemførtes, fandt Sted ved, at Statistisk Departement gennem Opgivelse fra Grossisterne fik Oplysning om, hvor stort et Kvantum Gryn, der var solgt til hver af de Handlende, hvorefter disse til Departementet skulde indsende Mærker svarende til det modtagne Kvantum. Ved at Grossisterne saaledes kunde sælge frit, blev Grynene mindre godt fordelt mellem de Handlende, hvorfor nogle gik for tidligt ud med deres Lager, medens andre havde Vanskelighed med at blive af med det, de havde købt. Da en tilsvarende Rationering fandt Sted i Vinteren 19¹⁸/₁₉, gik man derfor over til at lade Mærkerne gaa som Bestillingsmærker helt igennem til Importørerne, saaledes som det nærmere skal blive omtalt i Oversigten for den følgende Periode. — Endelig skal det anføres, at der fastsattes Maximalpris paa den ligeledes af Ø. K. hjembragte Peber ved Indm. Bkg. ²¹/₁ 1918 fra Grossist til Detaillist (240 Øre pr. kg for sort Singapore), medens man ikke ansaa det for fornødent at fastsætte Maximalpris i Detailhandelen.

Efter at der gennem Handelsaftalerne med Tyskland var tilsikret Landet Tilførsel af et bestemt Kvantum Salt¹⁾,

¹⁾ For August—November 1917: ialt 20 000 t; December 1917—Marts 1918: 14 300 t; April—Juli 1918: 10 000 t.

nedsatte Indm. et Nævn med Generalintendant Franck som Formand; Nævnets Opgave skulde være at paase, at den i Udsigt stillede Import af Salt finder Sted samt varetage Fordelingen af de importerede Kvanta, ligesom iøvrigt at føre Tilsyn med Landets Forsyning med Salt og med det udenlandske Marked, herunder ogsaa med Priserne (Stats-tidende ¹⁷/₉ 1917). Ved Indm. Bkg. ²⁹/₉ 1917 paabødes det Indehavere af Lagre paa over 5 000 kg at indberette Størrelsen af deres Lagre til Nævnet, og ved Bkg. ¹⁹/₁₀ 1917 (jfr. Bkg. ¹⁹/₂ 1918) fastsattes detaljerede Regler for de Omkostninger og den Avance, Forhandlerne maatte beregne sig. Paa Grund af Nedgangen i Smørproduktionen og i Svineslagteriernes Virksomhed samt Standsningen i Margarineproduktionen m. v. var de indførte Mængder af Salt, der svarede til henimod Halvdelen af det normale Forbrug, tilstrækkelige til at Efterspørgslen kunde dækkes.

Ved Indm. Bkg. ⁶/₉ 1917 forhøjedes Priserne paa Soda til 18¹/₂ Kr. pr. 100 kg fra Fabrik og til 25 Øre pr. kg i Detailhandelen.

For at muliggøre Gennemførelsen af en forhøjet Beskatning af Vin (jfr. foran S. 373) blev det ved Indm. Bkg. ³¹/₈ 1917 paabudt enhver, der forhandlede eller udskænkede Vin, uopholdelig til det stedlige Toldvæsen at afgive Indberetning om Størrelse af Lager og dettes Pris, hvorhos det indtil videre blev forbudt under nogen Form at udlevere af dette Lager. Da Forslaget om Vinskatten¹⁾ derefter forelagdes den ⁶/₉ 1917, kunde Forbudet ophæves ved Indm. Bkg. ⁵/₉ 1917, idet Lov ¹³/₁₀ 1917 beskatter

¹⁾ Iflg. Generaltolddirektoratets Instruktion til Vinbeskatningsloven kunde Toldkamrene indrømme Fritagelse for Tillægsafgiften af Vin til kirkeligt og medicinsk Brug, naar Sælgeren af Vinen fremlagde behørig Attestation fra Præst resp. Læge (Berl. Tid. ¹⁶/₁₀ 1917), idet Ordningen kom til at gaa ud paa, at Vinen til Sygebrug skulde udleveres gennem Apotekerne, der fra Toldvæsenet fik udleveret særlige Blanketter til Udfyldning (Politiken ⁷/₂ 1918).

de pr. 1/9 1917 tilstedeværende Beholdninger. Ved Justitsmin. Bkg. 3/9 1917 var Udførsel af Vine, Spirituosa og Sprit af enhver Art blevet forbudt.

Tilsvarende Foranstaltninger som for Vin blev truffet for Tobak og Tobaksvarer (jfr. S. 373), idet Indm. Bkg. 31/8 1917 paabyder Opgivelse af Lager og Pris og indeholder Forbud mod Udlevering, for begge Bestemmelser Vedkommende dog bortset fra Lagre til en Værdi af højst 2 000 Kr., for at Indhavere af Smaaforretninger ikke skulde blive standsede i deres Virksomhed. Ved Bkg. 5/9 1917 ophævedes Udleveringsforbudet for Detailudsalg, men vedblev formelt at bestaa for Importører, Fabrikanter og Mellemhandlere indtil 16/10 1917, jfr. Indm. Bkg. 15/10 1917, efter at Lov 13/10 1917 om Beskatningen var stadfæstet. Tobaksfabrikanterne havde dog af Generaltolddirektoratet erholdt Tilladelse til at genaabne Salget fra 18/9 1917 imod at forpligte sig til at levere Toldvæsenet Kopi af Fakturaerne til Grundlag for Opkrævning af den Skat, der maatte blive vedtaget. Tilstaaelsen af denne Lettelse var blevet nødvendiggjort ved, at Fabrikanterne i modsat Fald erklærede ikke vedblivende at turde arbejde paa Oplag, naar de ikke vidste, hvorledes Forbruget vilde stille sig til de med Skatten forhøjede Udsalgspriser. Men en Standsning af Fabrikerne vilde jo betyde stor Arbejdsløshed, og til Undgaaelse heraf blev Foranstaltningen truffet. Frygten for at Forbrugerne ikke vilde aftage Varerne til de højere Priser viste sig ugrundet. I Løbet af Foraaret 1918 forhøjede Fabrikanterne gentagne Gange Priserne garske klækkeligt. — Ved Justitsmin. Bkg. 3/9 1917 var Udførsel af Tobak i enhver Form, saavel forarbejdet som uforarbejdet, blevet forbudt. — I det Folketingsudvalg¹⁾, der havde behandlet Tobakslov-Forslaget, var Spørgsmaalet om et Statsmonopol blevet drøftet og Udvalget var enedes om at udtale Ønsket om, at der blev nedsat en Kommission til at undersøge

¹⁾ Rigsdagstidende 1916 nr. B, Sp. 2781.

de herhenhørende forskelligartede Problemer. Ved kgl. Andg. ^{21/12} 1917 blev en saadan Kommission nedsat med Generaldirektør M. Koefoed som Formand. Samtidig paa-begyndtes en ret voldsom Kampagne mod Monopolet, medens Kommissionen ikke ved Udløbet af den her behandlede Periode havde afgivet Betænkning.

Den sædvanlige Tabel over Priserne paa Huder og Skind meddeles S. 452. Stigningen i disse Noteringer er, som det vil ses, særlig stærk for Kalveskind, og da denne Vare kunde anvendes til Overlæder, da fremmed Overlæder ikke mere kunde skaffes, var man fra Læderindustriens Side interesseret i at faa Udførselsforbud for disse Skind, saa meget mere som der, efter at de sidste „Maximalstøvler“ (55. Bd. S. 235) af de 60 000 Par¹⁾, der skulde fremstilles, var udleverede i Maj 1918, paany opstod meget bestemte Ønsker om en almindelig Regulering af Skotøjsindustriens Priser. En saadan Regulering var imidlertid højst vanskelig at gennemføre, naar Prisen paa en saa væsentlig Bestanddel som Overlæderet var i stadig, ukontrolleret Stigning. Paa den anden Side vilde Landbruget ikke gaa med til Udførselsforbudet, med mindre der skabtes Sikkerhed for, at den lavere Pris, der opnaaedes herved, kom Forbrugerne og ikke Fabrikkerne og de Handlende til Gode, samt at hele Spørgsmaalet vedrørende Udførselen af Huder og Skind ordnedes saaledes, at Producenterne (Landbruget) fik Del i Merfortjenesten ved Exporten²⁾.

¹⁾ Udleveringen begyndte i Februar 1917 og Aftalen gjaldt for 3 Maaneder, medens det altsaa tog fem Fjerdingaar, før det aftalte Parti var solgt. Nogen stor Tilbøjelighed hos Publikum til at benytte Maximalstøvlen har saaledes ikke været tilstede saa lidt som nogen Opmuntring fra de Handlende, der tjente mindre paa denne end paa andre Støvler.

²⁾ Ved Justitsmin. Bkg. ^{7/10} 1917 var Udførselen af Gedeskind og ved Bkg. ^{8/5} 1918 Udførselen af Handsker blevet forbudt og ved Indm. Bkg. ^{29/12} 1917 foretaget en almindelig Optælling af

	22/7 1914	20/7 1915	6/8 1917	2/9 1917	1/10 1917
Ved Th. Hansens Efftil., Slagelse:					
Kohuder med Horn Øre pr. kg	94	155	130	144	150
Fede: / 4-8 kg —	126	280	220	250	300
8-11 —	120	180	156	190	205
skind / 11-14 —	110	130	144	150	170
Spædekalkeskind Kr. pr. Stk.	4.00	12.00	6.00	6.75	8.00
Ved M. J. Ballins Sønner, Vejle:					
Røde jydsk Spædes. Kr. pr. Stk.	—	10.00	5.50	6.00	7.00
Brogede — — —	—	5.50	5.50	6.00	7.00

Hele denne store Sag bragtes først i Orden efter Udløbet af den her behandlede Periode, og den nærmere Redegørelse for den kan derfor først gives senere, men det skal dog paa dette Sted anføres, at Udførselsforbudet for Kalveskind udstedtes under 17/6 1918 samt at Forberedelsen til Gennemførelsen af Skotøjsordningen blev truffet ved Indm. Bkg. 21/6 1918 om midlertidigt Forbud mod Udløbet af Fodtøj fra Fabrikker og Grossister.

Lignende Forhold som for Læderindustrien kom til at gælde for Textilindustrien, idet de standsede Tilførsler medførte Spekulation i de hjemlige Raastoffer, saaledes at f. Ek. dansk Uld, der før Krigen kunde købes til godt 2 Kr. pr. kg, i Oktober 1917 angaves at være oppe paa 11 Kr., medens strikkede usorterede Klude, der før Krigen kostede 65—70 Øre, af Industrien maatte betales med 4.75 Kr. pr. kg. Ved Sammenslutning og Aftaler mellem Grossister og Fabrikker i Branchen samt ved Justitsmin. Udførselsforbud af 5/11 1917 for forskellige Textilvarer og ved Indm. Forbud af 14/12 1917 mod Oplagring i Handelssøjemed af Uld lykkedes det vel foreløbig at standse de sti-

Huder og Skind, der efter Justitsministeriets derom udsendte Meddelelse gav til Resultat, at der ikke fandtes større Lagre af disse Varer her i Landet end det hjemlige Marked havde Brug for.

	5/11 1917	2/12 1917	2/1 1918	6/2 1918	5/3 1918	2/4 1918	7/5 1918	2/6 1918
Ved Th. Hansens Efftil., Slagelse:								
Kohuder med Horn Øre pr. kg	140	140	170	150	150	180	190	185
Fede: / 4-8 kg —	300	300	380	400	400	500	500	500
8-11 —	196	196	200	200	200	300	270	350
skind / 11-14 —	170	170	170	170	170	220	220	240
Spædekalkeskind Kr. pr. Stk.	8.50	9.00	10.50	10.25	13.25	15.00	15.00	16.25
Ved M. J. Ballins Sønner, Vejle:								
Røde jydsk Spædes. Kr. pr. Stk.	7.50	8.00	8.00	11.25	13.15	13.50	15.00	15.25
Brogede — — —	7.50	8.00	8.00	11.25	13.15	13.50	15.00	15.25

gende Priser, men hen paa Foraaret 1918 ansaas disse Foranstaltninger ikke mere for „fyldstgørende. Efter at Indm. derfor ved Bkg. 15/3 1918 havde forbudt Opkøb af dansk Uld paa Levering og ved Bkg. 2/5 1918 midlertidigt havde forbudt al Handel med Klude¹⁾, fastsattes ved Indm. Bkg. 11/5 1918 Maximalpriser paa Uld til Producent (9.25 Kr. pr. kg fineste Uld), hvortil maatte lægges en Mellemhandleravance paa 65 Øre pr. kg. Derhos paalægges Bkg. 21/5 1918 Producenterne en Afleveringspligt, saaledes at de kan tilbageholde 1/4 kg Uld af Foraarsklipningen 1918 pr. Person i Husstanden, men skal aflevere Resten til „Uldcentralen“²⁾, der blev eneberegtiget til Indkøb af Uld, og som atter skulde fordele denne til de uldforbrugende Industrivirksomheder efter disses Maskinel under Hensyn til Virksomhedens tidligere Forbrug m. v. og under Tilsyn af „Uldnævnet“, hvori Landbruget og Industrien var repræsenterede. Endvidere fastsætter Indm. Bkg. 18/5 1918 Maximalpris paa Klude (3.75 Kr. pr. kg til oprindelige Inde-

¹⁾ Grunden til Udstedelsen af dette Forbud laa i, at et enkelt Firma nægtede at indgaa paa ny Aftaler, efter at en tidligere Overenskomst om fælles Priser var udløbet 20/4 1918; Bkg. ophævedes ved Bkg. 12/5 1918.

²⁾ Til Fordeling gennem Uldcentralen overførtes ogsaa et af Staten overtaget Parti (260 Tons) islandsk Uld.

havere af Klude og 4.50 Kr. til Mellemandler for fineste uldne Klude, idet Bkg. iøvrigt indeholder Priser for samtlige gængse Mærker. Sortering af Klude maatte til Videreforhandling kun foregaa hos 3 store Firmaer med Sorterings-Anstalter. Til Afgørelse af Stridigheder m. v. nedsattes et til Uldnævnet svarende „Kludenævn“.

Da samtlige disse Bestemmelser naturligvis sluttelig maatte gaa ud paa at sikre Forbrugerne de færdige Varer til rimelig Pris, gik man efter at de ovenfor skitserede grundlæggende Foranstaltninger var i Orden, over til Overvejelser over hvad videre maatte foretages — Overvejelser, der som sædvanlig ønskedes stærkt fremmede fra Landbrugets Side, der altid var utilbøjelig til at aflevere Raa-varer til reguleret Pris uden Sikkerhed for, at Nedsættelsen ikke blev hængende hos Mellemandler eller Industri. Der foretoges derfor til Orientering en hele Landet omfattende Tælling af Uld (Indm. Bkg. $\frac{21}{5}$ 1918) og af Cheviot, Serge og Klæde¹⁾ (Indm. Bkg. $\frac{5}{6}$ 1918).

Da Tilførslerne af Sygarn standsede i Efteraaret 1917, opstod der efterhaanden en følelig Mangel paa denne for baade private Forbrugere og Skræddere (Syersker) m. fl. uundværlige Vare. Importørerne rationerede deres Kunder saa vidt gørligt, medens en Forhindring af ublu Prisdriveri ved Fastsættelse af Maximalpris var ugørligt overfor de mange forskellige Sorter, der forefandtes rundt i Detailhandelen. Imidlertid var Lagrene hen paa Foraaret 1918 mange Steder næsten tomme, saaledes at de Maximalpriser, der ved Indm. Bkg. $\frac{21}{6}$ 1918 sattes paa et Parti (ca. 50 t) spansk Sygarn med 65 Øre pr. Rulle à 500 Yards i Detailhandelen, kunde udstrækkes til at gælde alt Sygarn.

¹⁾ Ved Justitsmin. tvende Bkg. $\frac{7}{5}$ 1918 blev der truffet særlige Foranstaltninger til at tilrejsende Udlændinge og Danske, der rejste til Udlandet, ved Afrejsen kun medtog de Beklædningsgenstande, de havde haft med, resp. hvad der netop var fornødent til deres Ophold i Udlandet.

Forsynings-Vanskelighederne var tiltrods for Fordelingen af dette Parti stadig meget store.

Derimod gik Fremskaffelsen af det til Høsten 1917 fornødne Bindegarn (56. Bd., S. 212) for sig uden Vanskelighed, og det under $6/8$ 1917 udstedte Forbud mod at bortkaste anvendt Høstbindegarn fik ingen praktisk Betydning, da det ikke var muligt paany at anvende Stykkerne, hvorfor Forbudet hævedes $8/12$ 1917. Rebslagerierne var dog i stor Nød for Hamp, hvorfor det ved Indm. Bkg. $12/9$ 1917 blev paalagt Indehavere af Hamp, Reb, Tovværk o. l. at afgive Indberetning om deres Lagre af disse Varer, ligesom de tidligere omhandlede Foranstaltninger vedrørende Fremskaffelse m. v. af Produktionsmidler til Fiske-riet, forsaavidt det drejede sig om Tovværk, Net, Tvist o. l., naturligvis ogsaa foruden ved Standsning i Tilførselen af færdige Varer foranlediges ved Mangel paa de herhenhørende Raavarer (Hamp, Blaar, Jute osv.). Det skal paa dette Sted endvidere anføres, at da Indførselen af Sække var holdt op, begyndte en livlig Handel med denne vigtige Emballage, idet den opkøbtes hos Modtagere af de i Sækkene emballerede Varer. Der udstedtes derfor Forbud mod Handel med Sække, der bar eksisterende Virksomheders Firmamærke, nemlig Møllesække (Bkg. $6/5$ 1918), Sukkersække (Bkg. $30/5$ 1918) og Cementsække (Bkg. $1/6$ 1918).

Ved Lov $30/11$ 1917 forlængedes med ret faa Ændringer Lov $23/2$ 1917 om Fastsættelse af Husleje til $1/8$ 1918. En af de væsentligste Ændringer i den ny Lov var den, at den i Lov $23/2$ 1917 indførte Bestemmelse om, at Købere af en Ejendom ikke i alle Tilfælde kunde faa Nævnets Godkendelse af Opsigelse af en Beboelseslejlighed, fordi Køberen erklærede selv at ville bruge Lejligheden, udstraktes til ogsaa at gælde Forretningslokaler. Hidtil havde en Forretning i alle Tilfælde maattet flytte (eller købe Ejendommen, hvori den boede, for praktisk talt enhver Pris), hvis en Køber af Ejendommen erklærede selv at ville bruge Lokalet. Ved en anden Lov af $30/11$ 1917 forlæn-

gedes Lov ²²/₆ 1917 om Fremleje af Beboelseslejligheder¹⁾ ligeledes til ¹/₈ 1918 (jfr. 56. Bd., S. 206). Det fremhævedes under Rigsdagsforhandlingerne om Fornyelsen af Huslejelovene, at Forudsætningen for Huslejelovgivningen i og for sig havde været Loven om Henstand med Betaling af Pantegæld. Loven herom udløb imidlertid ³⁰/₁₁ 1917, uden at den søgtes fornyet; paa den anden Side var der kun i ringe Grad gjort Brug af denne Lov, og en Fornyelse af Huslejelovgivningen anerkendtes fra alle Sider for uomgængelig nødvendig. Derimod fremmede Rigsdagen ikke Forslaget om Fornyelse af den med Udgangen af Aaret 1917 udløbende Lov ³⁰/₁₀ 1916 om Boligkommissionen, hvorfor denne bortfaldt som saadan, men vedblev at bestaa som et for Indenrigsministeriet raadgivende Udvalg. Det skal i denne Sammenhæng endvidere anføres, at ved Lov ²²/₁₁ 1917 forhøjedes Stats-Laanefondens Udlansbeløb til Byggeforeninger fra 1 til 1¹/₂ Mill. Kr. i hvert af Finansaarene 19¹⁷/₁₈ og 19¹⁸/₁₉ (jfr. Lov ³¹/₃ 1917, 56. Bd., S. 205), ligesom Lov ³/₇ 1916 om Adgang for Kommuner til at indrømme midlertidige Skattelempelser for nye Beboesesejendomme ved Lov ²⁰/₃ 1918 forlængedes til ³¹/₃ 1919, og Lov ²³/₁ 1917 om Forbud mod Nedrivning af Bygninger m. v. ved en anden Lov af ²⁰/₃ 1918 forlængedes til Oktober Flyttedag 1918. Det er vel nok ved alle disse Foranstaltninger nogenlunde lykkedes at holde Boligmisøren i Skak, hvortil kommer det af Kommunerne for egen Regning iværksatte Byggeri, Opførelsen af Barakker m. v. Men det er dog i mange Tilfælde sket ved Sammenstuvning af Familier i Skolebygninger o. l., til stor Skade for de paagældende Individuer, for Skolernes Undervisning m. v. Ved April Flyttedag 1918 var der i Provinsbyerne 1 250 Familier under Kommunerne Boligforsorg, i Hovedstaden ca. Halvdelen, ialt ca. 10 000 Mennesker, der ikke selv havde kunnet forskaaffe

¹⁾ Loven har i det hele ikke haft megen praktisk Betydning.

sig Husly (jfr. nærmere Boligkommissionens Betænkninger I—IV, hvoraf C. V. Bramsnæs har givet Referat her i Tidsskriftet, Aarg. 1916—19).

En effektiv Afhjælpning af Bolignøden maatte dels støde paa Vanskelighederne med Materialernes høje Pris, dels med overhovedet at fremskaffe disse. I denne Sammenhæng skal det anføres, at Landmandsbanken i Februar 1918 stillede 5 à 6 Mill. Kr. til Raadighed til 4 % Rente til et paa Bankens Initiativ dannet Boligselskab, der skulde bygge smaa Lejligheder i Kjøbenhavn, og at Indenrigsministeriet under ²⁷/₈ 1918 nedsatte et Udvalg med Departementschef K. Riis-Hansen som Formand til at undersøge den stedfundne Prisstigning for Bygningsmaterialier og eventuelt fremkomme med Indstilling til Ministeriet om regulerende Bestemmelser med Hensyn hertil. Hvad særlig angaar Cementen (jfr. 56. Bd., S. 215), skal det anføres, at da England nægtede license paa Gaskul-Ladninger til Cementfabrikerne, maatte disse indstille Driften og laa gennemgaaende stille Halvdelen af Aaret 1917. Herved sank Produktionen saa vidt under det, der var nødvendigt til at dække Forbruget, at en Række særlige Foranstaltninger maatte træffes. Først indkrævedes ved Indm. Bkg. ⁹/₈ 1917 Opgivelser om de tilstedeværende Beholdninger af Cement, og derefter blev det ved Bkg. ¹⁶/₈ 1917 forbudt Fabriker og Forhandlere under nogen Form at udlevere Cement, medmindre Tilladelse hertil var indhentet fra det af Indenrigsministeriet s. D. nedsatte Cementnævn, til hvem Opgivelser om Indførsel af Cement, Produktion i Tiden efter ⁹/₈ 1917 m. v. indkaldtes ved Indm. Bkg. ²⁹/₈ 1917. Nævnet foretog derefter en gennemført Rationering af de forhaandenværende Cementbeholdninger i Henhold til Andragende paa særlige Blanketter (jfr. Indm. Cirk. ²⁰/₈ 1917). Ved Nytaarstid 1918 lykkedes det paany at skaffe Kul til Fabrikerne, og Produktionen kom atter i Gang, men da Cementen, der nu blev fremstillet, paa Grund af de stærkt forøgede Kulpriser

m. v. blev væsentligt dyrere end de endnu tilstedeværende Rester af tidligere Produktion, fastsattes ved Indm. Bkg. ^{26/2} 1918 Maximalavance paa 4 % ved Salg til Videreforhandler og 5 % til Forbruger samt Ret til at beregne denne Avance paa Indkøbspris + alle virkelig afholdte Omkostninger. Efterhaanden bedredes Tilstanden saa meget, at Cementnævnet under ^{15/5} 1918 ret væsentlig kunde slappe de hidtil stillede Betingelser for Tilladelse til Udlevering af Cement.

Med Hensyn til Detailpriserne paa en Række væsentlige Livsfornødenheder skal henvises til Tabel XI, der viser, at de fleste af disse Varer efterhaanden er belagt med Maximalpris. Tiltrods herfor har Stigningen i Leveomkostningerne stadig fortsat sig, saaledes som nedenstaaende Oversigt¹⁾ viser:

	Udgifter til Fødevarer	Andre Udgifter	Samtlige Udgifter
Juli 1914	100	100	100
— 1915	128	106	116
— 1916	146	127	136
— 1917	166	144	155
Februar 1918	173	160	166
Juli 1918	187	177	182

Hvad dernæst angaar mere almindelige Bestemmelser vedrørende Rationeringen, skal det anføres, at der til Brug ved Uddelingen af Ernæringskortene under ^{15/11} 1917 optoges et Mandtal, til hvilket Materialet forblev i Kommunernes²⁾ Værge og skulde føres å jour som et Befolk-

¹⁾ Stat. Efterretn. 1918, S. 103.

²⁾ Ved Lov ^{4/3} 1918 muliggjordes det at forøge Betalingen til Medhjælp til Sogneraadsmændene, ved Indm. Cirk. ^{7/11} 1917 tillagdes der de kommunale Prisreguleringskommissioner

Tabel XI. Detailpriserne for nogle vigtigere Varer.
(Efter Statistiske Efterretninger).

Hovedstaden (Detailpris i Øre)	En- hed	Juli 1914	Aug. 1917	Decbr. 1917	Marts 1918	Juni 1918
Rugbrød, ublandet Rug	4 kg	60	89	89	89	89
Sigtebrød	kg	26	59	37	37	37
Franskbrød	—	35	83	83	83	83
*Flormel, bedste danske	—	—	48—50	50—52	50—52	50—52
*Byggryn, danske	—	27	46—48	46—48	46—48	46—48
*Havregryn, danske, i Pakker ..	—	38	91	88	78	85
Boghvedegryn	—	42	119	—	—	—
*Semoulegrøn	—	38	58	58	58	58
*Kartoffelmel	—	—	193	140	140	140
*Risengryn, ord., hele Ris	—	64	83	—	58	—
*Sagogryn, Tapioca, alm.	—	40	—	—	92	—
Flækkeærter	—	—	114	156	180	212
*Hugget Melis Nr. 1	—	44	54	60	60	60
*Farin, lyst, Nr. 1	—	34	60	48	48	48
*Kaffe, Santosblanding (billigste)	—	230	366	440	480	480
*The, alm. Kongo (billigst)	—	400	562	1 052	450	450
Svedsker med Sten	—	103	262	277	299	291
Hvidtøl, prima	¹ / ₁ Fl.	11	13 ¹⁾	16	16	18
Bajersk Øl	¹ / ₂ Fl.	13	17	24	24	27
*Smør, lurmærket, højeste Pris .	kg	237	377	400	320	320
Margarine (animalsk), højeste Pris	—	142	230	286	—	—
Vegetabilmargarine	—	122	226	—	—	—
*Ost, skummetmælks, højeste Pris	—	—	154	188	160	160
Æg, nylagte, danske (16 lbs) ..	Snes	145	310	448	460	443
*Sød Mælk	Liter	19	31	40	40	40
Oksekød (Forkød), højst	kg	120	163	194	289	362
Kalvekød (Forkød), højst	—	150	176	204	293	377
Hestekød, højst	—	—	199	185	289	359
*Fersk Svinebov	—	115	120	120	165	165
Mørbrad	—	215	284	319	496	559
*Røget, benløs Skinke	—	205	250	250	250	250
*Svinelever	—	—	90	90	90	90
*Svinefedt, krydret dansk	—	130	200	168	168	168
*Ferske Sild, middelstore	Snes	113	80 ²⁾	80	80	80
*Torsk, middelstore	kg	—	—	80-104	80-104	80-104
*Rødspætter, middelstore	—	145	—	90-170	90-170	90-170
Klipfisk, afnakket, Nr. 1	—	75	257	243	242	255
Hvidkaal, middelstort Hoved ..	Snes	—	—	16	21	—
Gulerødder	kg	—	—	27	29	—
Kartofler i mindre Partier	—	—	26	16	17	17
Køkkensalt, alm.	—	10	15	19	20	20
*Brun Sæbe, prima	—	—	103	132	130	130
Petroleum, Water White	Liter	18	29	70	64	64
Skotske Nøddekul	hl	180	—	1 250	1 200	1 200
Knuste Koks	—	135	—	900	1 050	1 000

¹⁾ Nr. 1 for denne og følgende Priser.

²⁾ Denne og følgende Noteringer er pr. kg.

* Ved Varebetegnelsen angiver, at der er fastsat Maksimalpris paa vedkommende Vare.

ningsregister over samtlige Landets Indbyggere (jfr. Indm. Bkg. ²⁰/₁₀ og ⁸/₁₁ 1917). — Ved Indm. Bkg. ¹¹/₁₂ 1917 tildeltes der offentlig Myndighed, der modtog Ernæringsmærker til Ombytning mod Kort af større Enhed (f. Eks. Brødmærker til Ombytning med Melkort osv.), Ret til at nægte en Næringsdrivende Andel i den rationerede Vare, hvis det ved Eftertælling viste sig, at Antallet af indsendte Mærker ikke stemmede med den paagældendes Angivelse af Tallet. Ved Indm. Bkg. ²¹/₃ 1918 blev al Handel med Fordelingskort forbudt. Ved Indm. Bkg. ¹⁹/₂ 1918 paalagdes det Syge, der ifølge Lægeattest fik ombyttet Rugbrødsmærker med Franskbrødsmærker (der ombyttedes 1 Rugbrødsmærke à 1 kg groft Rugbrød mod 2 Franskbrødsmærker à 300 g Franskbrød) samtidigt at afgive deres Kaffemærker (jfr. foran S. 446, Note 2), og Sukkersyge, der fik forøget Fedtstofration (højest 400 g Flæsk og 200 g Smør pr. Uge, medens andre, der fik forøget Fedtstofration, alene fik 200 g Smør pr. Uge) samtidig at afgive deres Sukkermærker (jfr. S. 444, Note 2).

Hvad endelig angaar de lovmæssige Foranstaltninger af almindelig prisregulerende Natur, der er trufne i den her behandlede Periode, skal det nævnes, at ved Lov ⁷/₁₂ 1917 fastsattes det, at Bøder, der i Henhold til Lov ¹⁶/₁₁ 1914 idømtes for Handlinger, der stred mod de i Henhold til Lov ⁷/₈ 1914 trufne Foranstaltninger, kunde ansættes til et Beløb af indtil det dobbelte af Værdien af den ved Forseelsen indvundne eller tilsigtede Fordel eller af Forseelsens Genstand. Ved Indm. Bkg. ¹²/₉ 1917 blev det i Fortsættelse af Bkg. ¹¹/₆ 1917 forbudt ved offentlig Udbud at søge Varer, paa hvilke der var fastsat Maximalpris, bortbyttede med Varer, for hvilke dette ikke var Tilfældet, ligesom det blev forbudt ved Udbud at betinge

en Godtgørelse af 60 Kr. pr. Kommission for Aaret Septbr. 1916 — August 1917. Ved Indm. Bkg. ¹/₉ 1917 tillagdes der disse Kommissioner en udvidet Bemyndigelse til at afkræve de til deres Hverv fornødne Oplysninger.

Salg af Varer, paa hvilke Maximalpris var fastsat, af at der af Køberen til Sælgeren leveredes Varer, for hvilke Maximalpris ikke gjaldt.

Endelig skal det anføres, at efter en langvarig Forhandling mellem Den overordentlige Kommission paa den ene Side og Industriraadet og Grosserer-Societetets Komité paa den anden Side vedrørende forskellige Forhold i Forbindelse med Bekendtgørelserne af $1/2$ og $19/5$ 1917 om utilbørlig Udnyttelse af Konjunkturerne, udstedte Indenrigsministeriet $17/6$ 1918 en ny Tillægsbekendtgørelse til Bkg. $1/2$ 1917, hvorefter en Importør er berettiget til, naar han kalkulerer sin fra Udlandet hjemførte Vare, at beregne Udlandets Dagspris og ikke den oprindelige Indkøbspris. Herved imødekom man ikke blot de Handlendes Krav, men Bestemmelsen bortfjernede den Fristelse, der naturligt var for den Handlende, til Skade for Forsyningen af det danske Marked¹⁾ at afhænde Varen, hvor den befandt sig, til den dergældende højere Pris. Bkg. foreskriver endvidere, at den Importør, der vil gøre Brug af denne Bestemmelse, skal gøre Anmeldelse herom til Den overordentlige Kommission, der forelægger Sagen for et sagkyndigt Udvalg: „Erhvervenes raadgivende Udvalg“, sammensat af Repræsentanter for de ledende Erhvervsorganisationer med Grosserer H. Dessau som Formand. Dette Udvalg, der var et andet Resultat af de omhandlede Forhandlinger, skulde foruden at behandle disse Sager, ogsaa behandle saadanne Sager vedrørende Overtrædelser af Bkg. $1/2$ 1917, som Kommissionen skønnede burde forelægges Udvalget. Justitsministeriet anmodede derfor ved Cirk. $16/7$ 1918 Politimestrene om ikke at lade nogen Politiundersøgelse over Overtrædelser af Bkg. $1/2$ 1917 overgaa til Retten, forinden der var indhentet Erklæring over Sagen

¹⁾ Ved Bkg. $27/6$ 1918 blev det forbudt at overdrage her til Landet indførte af en fremmed Magt beslaglagte Varer uden Indenrigsministeriets Godkendelse.

hos Den overordentlige Kommission. Endelig offentliggjorde Indenrigsministeriet — ligeledes som Resultat af disse Forhandlinger — i Statstidende ^{20/6} 1918 en Skrivelse til Den overordentlige Kommission, hvori Ministeriet tiltraadte Kommissionens Opfattelse af Udtrykket „den hidtil gældende Pris“ i Bkg. ^{1/2} 1917 som værende den Pris, en Næringsdrivende havde fulgt i Tiden før ^{1/2} 1917, og Udtrykket „Forbrugerne“ i Bkg. ^{10/5} 1917, som omfattende de Fabrikanter og Haandværkere, der faktisk anvendte en Vare til Forarbejdning i Bedriften. Disse Forhandlinger var blevne meget besværliggjorte ved det Røre, der var i Handelskredse omkring de to Bekendtgørelser, og den Agitation, delvis af politisk Art, der førtes imod dem. Endelig skal det anføres, at Indm. ved Skr. ^{15/5} 1918 til Kommissionen anmodede denne om at udtale sig om det offentlige Interesse i at have Opmærksomheden henvendt paa Prisberegninger for Varer, der er betydningsfulde for Landets Forsyning, hos de Firmaer eller økonomiske Sammenslutninger, hvis Pris og Forsyningsspørgsmaal er væsentlig bestemmende for de paagældende Fag. Som Følge af denne Anmodning indledede Kommissionen Undersøgelser om Produktions- og Prisforhold i en Række af de betydningsfuldeste industrielle Virksomheder. For Handelens Vedkommende undersøgte navnlig Manufakturbranchen, efter at man som foran anført ved Indm. Bkg. ^{5/6} 1918 havde erholdt Opgivelse over Beholdninger af Cheviot, Serge og Klæde med Angivelse af de paagældende Varers Indkøbspris og Sælgerens Navn. Det viste sig da, at en stor Del af den uhyre Prisstigning paa Manufakturvarer skyldtes en Række Overtrædelser af Bekendtgørelserne om utilbørlig Udnyttelse af Konjunkturerne (^{1/2} 1917) og om „Kædehandel“ (^{10/5} 1917).

IV. Landbruget.

I det foregaaende Afsnit er som sædvanlig behandlet de fleste af de Spørgsmaal, der angaar Landbruget, som Producent af Fødevarer eller som Forbruger af Foderstoffer m. v. Her skal endnu omtales et Par Varegrupper, der ikke paa naturlig Maade har kunnet passes ind tidligere.

Først Kunstgødning. Ved Indm. Bkg. af $7/12$ og $20/12$ 1917 blev det paabudt Producenter, Importører og Forhandlere af henholdsvis svovlsur Ammoniak og Superfosfat at opgive Størrelsen af deres Beholdninger af disse Varer til Chilisalpeternævnet, hvorhos det paalagdes dem ikke at foretage nogen Udlevering uden Anvisning fra Nævnet. Ved Bkg. $28/2$ 1918 fastsattes Maximalpris paa Superfosfat fra Forhandler til Forbruger til $19\frac{1}{2}$ Kr. pr. 100 kg 14 % og 21 Kr. for 15 %. For Ammoniak fastsattes Prisen til 48 Kr. pr. 100 kg, hvilken Pris dog ved Bkg. $16/3$ 1918 forhøjedes til 54 Kr. Ammoniaken, hvoraf der kom ca. 250 t til Disposition for Nævnet, fordeltes ved Husmands- og Landboforeningernes Bistand til 600 Landbrugere, hvis Jord led af lys Pletsyge, medens de ca. 5 000 t Superfosfat, der kunde raades over, fordeltes mellem ialt 8 000 Jordbrugere til nyopdyrket Hedejord, jfr. Indm. og Chilisalpeternævnets Cirkulærer af $15/2$ 1918. Da det endvidere ikke var gørligt at hjemføre Chilisalpeter i Foraaret 1918 (af de ca. 40 000 t, vi plejede at bruge, indkom gennem hele Aaret 1918 116 t), bemyndigedes Indenrigsministeren ved Lov $7/3$ 1918 til for Statens Regning at indkøbe 20 000 t Norgessalpeter (for hvilket vi til Gengæld skulde levere Korn, jfr. Afsnit VI) til en Pris af indtil 55 Kr. pr. hkg og at sælge denne Mængde her i Landet til en Forbrugerpris af ca. 35 Kr. Ved Indm. Bkg. $21/3$ 1918 fastsattes det, at Partiet ved Chilisalpeternævnets Foranstaltning skulde fordeles saaledes, at enhver Forhandler fik 40 % af det Kvantum Kvælstofgødning, han havde

solgt i 1917, og skulde viderefordre det mellem sine Kunder i samme Forhold. Jordbrugere, der ikke havde brugt Kvælstofgødning i 1917, kunde direkte henvende sig til Nævnet. Der indkom 20 000 Andragender, hvoraf 15 000 blev imødekommet med ialt 1 900 t. Da Staten betalte Transport m. v. for Salpeteret, kom denne til at staa i ca. 60 Kr. pr. hkg, og da Forbrugerne skulde have Varen i Hænde for 35 Kr., blev Statens Udgift paa de 20 000 t ca. 5 Mill. Kr. — Af Kåligødninger blev Forbruget i alt væsentligt dækket gennem fri Handel.

Under ²⁰/₁₁ 1917 anmodede Det staaende Landbrugsudvalg Indenrigsministeriet om at lade undersøge, om der handledes med Frø til Priser, der var uberettigede iflg. Bkg. ¹/₂ 1917 om Konjunkturstigning. For at tilvejebringe den fornødne Rø for Den overordentlige Kommission til Undersøgelse af Spørgsmaalet, blev ved Indm. Bkg. ⁴/₁₂ 1917 indtil videre al Handel med og Levering af al Slags Frø forbudt¹⁾, dog ikke Fuglefrø. Det viste sig da, at Prisstigningen var særlig betydelig for Runkelroefrø og Markgulerodfrø, idet Prisen paa sidstnævnte Sort normalt var 80 Øre à 1 Kr. pr. kg, men i Decbr. 1917 var steget til ca. 7 Kr., medens Prisen paa Gulerodfrø, hvoraf saa store Mængder var avlet, at en Del kunde forventes exporteret, fra de ca. 2¹/₂ Kr., der var det normale, svingede mellem 3 og 62 Kr. pr. kg, og nærmest laa omkring 25 Kr. Bestræbelserne gik nu ud paa at regulere Prisen paa disse to, navnlig for det mindre Landbrug, vigtige Frøsorter; for imidlertid ikke at bringe mere Forstyrrelse end nødvendigt i Frøhandelen, frigaves ved Indm. Bkg. ²¹/₁₂ 1917 Handelen med Frø undtagen af de to nævnte Sorter. Bkg. fastsætter som Højestepris for alle øvrige Sorter de i „Dansk

¹⁾ Ved Justitsmin. Bkg. ¹²/₆ 1917 (jfr. Landbrugsmin. Bkg. s. D.) var al Udførsel af Frø blevet forbudt, dog kunde Dispensation gives med Stats-Frøkontrollens Attest. Ved Indm. Bkg. ²⁸/₈ og ²²/₁₁ 1917 var indkaldt Opgivelser over de forhaandenværende Beholdninger af Frø.

Frøhandlerforenings" Prislister for 1918 (19^{17/18}) angivne Priser. Efter en Række Forhandlinger, der meget besværliggjordes ved, at mange Handeler mellem Producent og Frøhandler og mellem Frøhandler og Detaillist allerede var afgjort ved Kontrakt for de to Frøsorters Vedkommende, man nu vilde regulere Prisen paa, at endvidere Kontrakter eller Aftaler kunde være forskellige fra Tilfælde til Tilfælde og endelig at Producent, Frøhandler og Detaillist havde stærkt modgaaende Interesser, udstedtes Indm. Bkg. ^{2/3} 1918 vedrørende Runkelroefrø og Gulerodfrø. Ved denne Bkg. hævedes Forbudet mod Handel med disse to Frøsorter og der fastsattes en Maximalpris ved Salg til Forbruger af 4.50 Kr. pr. kg for Runkelroefrø og 8 Kr. pr. kg for Markgulerodfrø¹⁾. Bekendtgørelsen indeholder dernæst Regler for Dannelsen af et Udligningsfond²⁾, til hvilket Indtægterne af Exporten af Gulerodfrø skal indbetales, hos hvilket Forhandlere af Frø, der har købt til over Maximalpris, kan faa Dækning, samt fra hvilket der udbetales Handlende og Avlere en forholdsvis Andel i den Merindtægt, der naaes gennem Export. De meget detaljerede og ret udviklede Regler for denne Udligning findes som Bilag til Bekendtgørelsen. Ordningen administreredes af „Dansk Frøhandlerforening“ under Tilsyn af Den overordentlige Kommissions udvidede Frøudvalg, indtil Kornloven ^{20/3} 1918 fastsatte, at Det staaende Landbrugsudvalg skulde deltage i Indstillinger om Frøpriser³⁾ i Høstaaret 19^{18/19}. Til Orientering herover indkaldtes ved Indm. Bkg. ^{17/5} 1918 Frøkontrakter vedrørende Høsten 1918, ligesom det paalagdes Frødyrkere,

1) Da Priserne paa forskellige Sorter Havegulerodfrø androg 50—60 Kr. pr. kg, kunde Købere af Gulerodfrø hos Dansk Frøkontrol vederlagsfrit faa undersøgt deres Frø til Konstatering af, at de ikke havde modtaget Markgulerodfrø til Havegulerodfrø-Priser.

2) Ved Indm. Bkg. ^{22/5} 1918 indkaldtes Krav paa Udligningsfondet.

3) Ved Indm. Bkg. ^{1/6} 1918 indrømmes der i Henhold til Kornlov ^{20/3} 1918 Dyrkere af olieholdigt Frø særlige Lettelser i deres Kornleveringspligt, for under den herskende Fedtstofmangel at fremme Produktionen af Olier.

der ikke havde sluttet Kontrakt („Friavlere“), at indsende Indberetning om Areal med og Art af de Frø, de dyrkede. Endelig blev det ved Indm. Bkg. ²⁰/₆ 1918 paabudt, at al Handel med Frø til Forbruger af Høst 1918 skulde finde Sted paa Betingelse af, at der ved Handelen toges det Forbehold, at en senere fastsat Maximalpris ikke blev overskredet.

Spørgsmaalet om Høstbindegarn er behandlet i foregaaende Afsnit; i Forbindelse hermed staar Spørgsmaalet om Landbrugets almindelige Maskiner og Redskaber, af hvilke Forbruget i alt væsentlig har kunnet dækkes, saaledes at der i en Række Tilfælde kunde dispenseres fra Justitsmin. Forbud af ¹¹/₄ 1918 mod Udførsel af Landbrugsmaskiner. — I Sommeren 1918 kom ingen udenlandske Arbejdere til Landbruget, der saaledes helt maatte arbejde med danske Arbejdere og de Polakker, der er blevne tilbage her i Landet.

Endelig skal det nævnes, at tre Love af ²⁰/₃ 1918 regulerer nogle almindelige Forhold vedrørende Landbrugets overordentlige Tilstand. Saaledes fastsætter Loven om Afgang fra Kontrakter om Forpagtning af Landejendomme, at der kan afviges fra saadanne Kontrakter, forsaavidt Afgangen tilsigter en forøget Produktion af Næringsmidler for Mennesker eller Husdyr eller af andre for Samfundshusholdningen nødvendige Produkter. — Loven vedrørende Ejendomshandler og Bortsalg af Besætninger og Avl m. v. tilsigter at forhindre „Gaardslagteri“, hvorved Spekulanterne opkøbte Landbrugsejendomme og realiserede til de høje Priser de for Ejendommens videre Drift nødvendige Besætninger m. v. Loven forbyder derfor den, der overtager en Landbrugsejendom, at bortsælge den ved Overdragelsen medfulgte Besætning af Heste og Kvæg eller Beholdning af Hø, Halm og Roer uden dertil at have vedkommende Kommunalbestyrelses Tilladelse. — I Forbindelse hermed blev det ved Lov om Forbud mod Nedlægning af bestaaende Landbrug og om Indskrænkninger i

Retten til Udstykning forbudt at nedlægge bestaaende Landbrug i Tiden indtil $\frac{1}{4}$ 1919, ligesom det i samme Tidsrum kun var tilladt at udstykke faste Ejendomme, der ikke var Hovedgaarde, Selvejrbøndergaarde eller Fæstegaarde, naar der ved Udstykning af Ejendomme paa over 1 Td. Hartkorn forblev en Hovedparcel tilbage paa mindst 1 Td. Hrtk., og naar der for mindre Ejendomme blev tilbage et bekvemt beliggende Areal, der var lige saa stort i boniteret Maal som det fraskilte.

V. Haandværk og Industri samt Arbejdsmarkedet.

Som allerede omhandlet i Afsnit I viste Blokaden henimod Efteraaret og Vinteren 19¹⁷/₁₈ i stedse stigende Grad sine Virkninger, jfr. ogsaa nedenstaaende Oplysninger over den summariske Arbejdsløshedsprocent:

Ved Udgangen af	Arbejdsløshedsprocent	
	1917	1916
Marts	11.6	9.0
Juli	4.6	2.0
August	5.7	2.0
Oktober	9.3	2.9
December	24.4	6.0
	1918	1917
Januar	24.1	9.4
Marts	20.2	11.6
Maj	13.3	3.7

Disse Tal viser saaledes, at Arbejdsløsheden i Oktober 1917 var næsten 5 Gange saa stor som paa samme Tidspunkt i det foregaaende Aar, og i Maj 1918 var den, trods den store absolute Nedgang, dog 4 Gange saa stor som i 1917 og 5 Gange saa stor som i 1916. Af Tabellerne

Tabel XII. Arbejdsløsheden blandt organiserede Arbejdere.

	Slutningen af August		Slutningen af Oktober		Slutningen af December		Slutningen af Januar ¹⁾		Slutningen af Februar		Slutningen af Marts		Slutningen af April		Slutningen af Maj	
	Antal Medl.	Arbejdsløsheds %	Antal Medl.	Arbejdsløsheds %	Antal Medl.	Arbejdsløsheds %	Antal Medl.	Arbejdsløsheds %	Antal Medl.	Arbejdsløsheds %	Antal Medl.	Arbejdsløsheds %	Antal Medl.	Arbejdsløsheds %	Antal Medl.	Arbejdsløsheds %
Bygnings- og Møbelindustri	29 700	4.0	29 800	10.4	30 500	39.1	30 874	40.1	30 858	39.1	31 058	23.1	31 700	7.1	32 370	5.1
	27 730	1.1	27 596	1.1	28 095	11.1	28 600	23.1	28 400	23.1	28 500	24.1	29 200	1.1	29 660	1.1
Arbejdsmænd..	34 600	10.1	34 000	14.1	36 400	34.1	52 226	29.1	55 625	28.1	56 839	23.1	57 599	15.1	59 395	12.1
	34 073	4.1	34 471	3.1	34 648	10.1	32 200	16.1	32 800	21.1	33 300	20.1	51 500	9.1	34 300	6.1
Fabrikfag m. v.	93 300	4.1	96 800	7.1	102 400	16.1	96 076	16.1	107 698	17.1	109 257	17.1	111 695	16.1	113 338	16.1
	84 615	1.1	86 472	1.1	88 713	2.1	90 600	2.1	90 800	3.1	91 000	4.1	92 100	4.1	93 000	3.1
Tilsammen..	157 600	5.1	160 600	9.1	169 300	24.1	89 176	24.1	194 182	24.1	197 154	20.1	200 994	14.1	205 103	13.1
	146 418	2.1	148 539	2.1	151 456	6.1	51 500	9.1	152 000	10.1	152 900	11.1	172 700	5.1	156 800	3.1

¹⁾ 1918 og 1917 for denne og følgende Maaned.

XII og XIII fremgaar det nærmere, hvilke enkelte Grupper eller Fag, der ved Udgangen af den her behandlede Periode (^{31/1} 1918) særlig har bidraget til den høje Arbejdsløshedsprocent: Bagere og Konditorer paa Grund af Brødrationeringen; Bryggeriarbejdere paa Grund af, at Tilførsler af fremmed Korn var umuliggjort og der af de hjemlige Beholdninger kun kunde ofres smaa Mængder (jfr. S. 414); Slagteriarbejdere paa Grund af den næsten fuldstændige Standsning i Svineproduktionen; Tobaksarbejdere paa Grund af, at Raastoffilførslerne standsede, medens der tidligere paa Aaret kun var mindre Arbejdsløshed, saaledes at Forhøjelsen af Tobaksskatten ikke kunde siges at have gjort nogen Fortræd i denne Forbindelse; Textilarbejdere ligeledes paa Grund af svigtende Tilførsler, hvilke ikke kunde opvejes ved Bestræbelserne for at fremskaffe hjemlige Raastoffer (Uld, jfr. Afsnittet om Textilindustrien foran S. 452, og Nælder), saalidt som Papir som Erstatning kom til at spille nogen Rolle; Skræddere paa Grund af Vanskelig-

hederne med Fremskaffelse af Sygarn; Malere paa Grund af Mangel paa Fernis (jfr. S. 441) og Terpentin; Smede og Maskinarbejdere samt Blikkenslagere paa Grund af Mangel paa Tilførsel af Jern, Staal, Bly, Tin osv.; for Skotøjsarbejdere og for Sadelmagere og Tapetserere var Arbejdsløsheden dels under det normale, dels kun lidet derover, bl. a. fordi det ved Tilførsel af norsk Chromerts lykkedes at opretholde Garveindustrien trods Mangel paa oversøiske Garvestoffer. Med Hensyn til Byggefagene i Almindelighed skal det nævnes, at her var det mindre Materiale-mangel (naar bortses fra Blikkenslagernes), mere de høje Priser paa Mursten, Træ, Cement m. v. (jfr. foran S. 457), der lagde Hindringer i Vejen, dog ikke mere end at f. Eks. Murerne Arbejdsløshed ^{31/1} 1918 kun var dobbelt saa stor som paa samme Tidspunkt i 1914, medens Blikkenslagernes var 8 Gange saa stor.

Under denne store Mangel paa fremmede, for vor Industri nødvendige Raastoffer, maatte Spørgsmaalet om at

Tabel XIII. Arbejdsløsheden i enkelte Fag.

	Talte Med- lemmer	Arbejdsløshedsprocent							
		^{31/7} 1918	^{31/7} 1918	1917 gsntl.	1916 gsntl.	1915 gsntl.	1914 gsntl.	^{22/8} 1914	^{31/7} 1914
		Bageri- og Konditoriarb.	3 399	22,9	13,8	7,0	7,1	9,3	11,9
Bryggeriarbejdere	4 127	5,6	4,9	0,5	1,0	0,7	2,9	0,3	
Slakteriarbejdere	4 210	28,2	3,7	2,4	2,0	0,8	3,8	0,9	
Tobaksarbejdere	7 858	39,2	5,1	2,0	1,0	5,9	9,9	4,2	
Tekstilarbejdere	8 586	43,1	8,4	0,8	2,1	6,2	12,9	3,7	
Skrædere	10 842	20,5	7,2	3,7	6,5	6,7	15,0	4,6	
Skotøjsarbejdere	4 549	2,2	1,9	1,2	2,3	3,4	3,2	5,7	
Murere	7 590	2,1	24,0	15,8	21,0	17,8	4,9	1,0	
Hustømrere	6 353	0,2	7,9	5,8	13,1	11,8	2,8	0,9	
Snedkere	8 630	2,4	3,8	3,7	12,0	13,5	13,5	5,6	
Malere	5 795	30,5	21,6	14,2	18,8	22,3	20,0	2,5	
Sadelmagere og Tapets.	1 704	11,0	6,8	3,4	3,4	9,3	19,2	8,9	
Træindustriarbejdere . . .	3 665	3,9	5,6	2,6	4,2	6,0	10,7	1,1	
Blikkenslagere	1 427	14,9	5,2	2,6	5,6	5,6	4,6	1,8	
Smede og Maskinarbejd.	18 464	12,0	5,6	1,5	2,1	4,8	5,9	3,8	
Formere	1 650	13,2	13,5	8,9	6,6	13,0	13,5	9,2	
Elektrikere	2 134	16,2	4,2	3,0	4,8	3,0	7,2	1,3	
Papirindustriarbejdere . .	1 293	1,5	0,8	0,2	0,2	0,8	2,2	0,1	
Bogbindere	2 962	5,2	2,4	1,6	7,2	9,9	34,2	—	
Typografer	4 457	2,0	4,2	3,2	6,5	6,9	13,4	5,3	
Jord- og Betonarbejdere	5 185	17,8	27,2	18,8	16,5	20,2	4,0	4,0	
Fabrikarbejdere	2 783	18,0	7,6	3,4	2,8	6,4	2,8	3,1	
Havnearbejdere	2 816	56,4	52,5	24,6	32,2	30,9	73,7	10,5	

søge fremskaffet hjemlige Erstatningsprodukter naturlig frembyde sig. Industriraadet nedsatte derfor i September 1917 en „Industriraadets Studiekommision“, der igennem en Række Udvalg undersøgte de herhenhørende Spørgsmaal.

Vedrørende Situationen paa Arbejdsmarkedet skal det iøvrigt anføres, at 1917 var præget af et stort Antal Overenskomstforhandlinger om Dyrtidstillæg, og at i 1918 udløb overordentlig mange Overenskomster. Uden at det kom til

Konflikter af Betydning¹⁾ fornyedes disse Overenskomster paa 1 Aar med Ydelse af Dyrtidstillæg, og det hele Arbejds lønniveau angives²⁾ at være steget

fra 1914 til April Kvartal 1917	med	31 %
· — · April — 1918	—	59 %
· — · Juli — —	—	85 %

d. v. s. at Arbejds lønniveauet havde holdt Skridt med Prisniveauet, saaledes som Forudsætningen var for „Augustreguleringen“, hvorom der i Efteraaret 1917 var truffet en Aftale mellem Arbejdernes og Arbejdsgivernes Hovedorganisationer, gaaende ud paa, at „forsaa vidt Dyrtidsprocenten i Juli eller August Maaned 1918, naar Statistisk Departements Meddelelse fremkommer, skulde være væsentligt ændret i Sammenligning med de nuværende Forhold, træder Hovedorganisationerne sammen for at drøfte, hvad der i den Anledning eventuelt skal foretages“.

VI. Handel (herunder Udførselsforbud) og Samfærdsel.

I den her behandlede Periode er der udstedt følgende nye Udførselsforbud:

Nælder og Nældestængler $\frac{2}{10}$ 1917.

Vine, Spirituosa og Sprit $\frac{2}{10}$ 1917.

Tobak i enhver Form $\frac{2}{10}$ 1917.

Maximum for Rejsende: 50 Kr. i møntet Guld eller Sølv, hvoraf indtil 10 Kr. i Sølv $\frac{3}{10}$ 1917.

Gedeskind $\frac{7}{10}$ 1917.

Tran $\frac{15}{10}$ 1917.

Lyng og Revleris samt Siv $\frac{5}{11}$ 1917.

¹⁾ Ang. Enkeltheder maa henvises til Beretning om De samv. Fagforbunds Virksomhed 19¹⁷/18.

²⁾ Stat. Efterretn. 1919, Nr. 1.

- Agar-Agar ^{5/11} 1917.
 Acetylenlamper ^{5/11} 1917.
 Raajern og tildels bearbejdet Jern ^{5/11} 1917.
 Nikkel ^{5/11} 1917.
 Vulkanfiber ^{5/11} 1917.
 Haar ^{5/11} 1917.
 Gardin- og Møbelstoffer, Possementmagerarbejde af Uld eller Bomuld samt Fabrikata af Hamp eller Jute ^{5/11} 1917.
 Voxdug ^{5/11} 1917.
 Ikke tidligere udførselsforbudte Farver ^{5/11} 1917.
 Træfodtøj ^{5/11} 1917.
 Ost ^{5/11} 1917.
 Øl og Gær ^{24/11} 1917.
 Landbrugsprodukter ^{24/11} 1917.
 Tændstikker ^{10/12} 1917.
 Glimmer ^{23/2} 1918.
 Fortinnede Varer ^{23/2} 1918.
 Silkevarer ^{23/2} 1918.
 Skrivemaskiner ^{23/2} 1918.
 Ikke tidligere udførselsforbudte Krydderier ^{23/2} 1918.
 Landbrugsmaskiner og -redskaber ^{11/4} 1918.
 Kontrol (dog ikke for direkte Passagerer til Amerika, Island og Færøerne) med Rejsendes Beklædningsgenstande ^{7/5} 1918.
 Skindhandsker ^{8/5} 1918.
 Tapetpapir ^{8/5} 1918.
 Tomme Fustager ^{7/6} 1918.
 Glasskaar ^{7/6} 1918.
 Grønsager, Køkkenurter og Rodfrugter til Menneskeføde, Agurker og Græskar ^{7/6} 1918.
 Ikke tidligere udførselsforbudte Kalveskind ^{17/6} 1918.
 Sælhundeskind og Fabrikata heraf samt Skindklæder ^{17/6} 1918.

Det skal paa dette Sted endvidere anføres, at Loven om Betalingshenstand med Pantegæld ikke fornyedes ved dens Udløb ^{30/11} 1917 (jfr. S. 456), samt at de ved Handelsmin. Bkg. ^{11/9} 1914 (jfr. Lov ^{10/9} 1914) forlængede Frister for Beskyttelse af Varemærker og Patenter ved Bkg. ^{15/10} 1917 og ^{3/4} 1918 forlængedes til ^{1/1} 1919.

Efter at U. S. A. i Begyndelsen af April Maaned 1917 havde erklæret Tyskland Krig, foretog som nævnt i foregaaende Oversigt (56. Bd., S. 218) Delegerede fra

Erhvervsdelegationerne¹⁾ en Rejse til Tyskland, England og Frankrig for mulig at opnaa dels en Revision, dels en Komplettering af vore Overenskomster²⁾ med disse Magter. Der opnaaedes dog praktisk talt meget lidt; fra Midsommers 1917 foregik Tilførslerne vestfra her til Landet stadig sparsommere, og standsede sluttelig helt for de vigtigste Varer: Raa- og Hjælpestoffer til Landbrug og Industri og Levnedsmidler (Copra f. Eks. til Margarineindustrien). Ved Slutningen af September Maaned kom den formelle Bekræftelse paa den Tingenes Tilstand, der stadig var blevet klarere: Amerika og England udstedte Udførselsforbud for alle for vort Erhvervsliv betydningsfulde Varer (dog undtagen Kul); Overenskomsten med England satte dette Land saaledes ensidig ud af Kraft, og ingen Genoplivelse af den var — trods det, at vi for vort Vedkommende stadig overholdt den gennem de meget farefulde Forsendelser af Levnedsmidler — opnaaelig, før en Overenskomst med U. S. A. var bragt i Stand. Men at opnaa en saadan var under Hensyn til de opstillede Betingelser næsten ugørligt, baade fordi der krævedes afgivet mere Tonnage, end vi formaede at undvære, men især fordi der opstilledes den Fordring, at vi skulde standse Forsendelserne til Tyskland af alle Levnedsmidler, der erstattedes af eller frembragtes ved de hjemførte Varer. Men hermed vilde aabenbart hele

¹⁾ I December 1917 rejstes der fra Arbejdernes faglige og kooperative Organisationer Krav om Repræsentation i Erhvervenes Fællesudvalg, idet man hævdede, at Udvalget under Forhandlinger med Tyskland havde villet prisgive de særlige Interesser, der indehaves af „Arbejdernes Brændselsforretning“, som indførte Brændsel fra Tyskland efter en tidligere truffen Overenskomst med de tyske Myndigheder. Fællesudvalget tilbageviste Paastanden og modsatte sig at give Arbejderrepræsentanterne den ønskede Plads i Udvalget, hvorefter Udenrigsministeren traf Foranstaltninger til, at de paa anden Maade kunde blive knyttet til Vareudvæxlingsforhandlingerne med Udlandet.

²⁾ Ved Lov ²¹/₁₂ 1917 forlængedes Loven om Straf for Klausulbrud til ¹/₁ 1919.

vor hidtidige Handelsforbindelse med Tyskland blive afbrudt, og bortset fra Spørgsmaalet om den uvenskabelige Handling, der laa heri, var det ogsaa umuligt, fordi vi nødvendigvis maatte tilbytte os en Række tyske Varer, saa meget nødvendiger, som man havde standset vore Tilførsler vestfra. Herigennem førtes vi ind paa de regelmæssige Overenskomster med Centralmagterne, hvoraf den første afsluttedes for 4 Maaneder fra $\frac{1}{12}$ 1917 og tilsikrede os Kul, Salt, Smøreolie, Jern og Staal, derunder Skibsbygningsmaterialier, mod at vi gav en forholdsmæssig Del af vor Landbrugsproduktion samt Kreaturer. Denne Overenskomst fornyedes fra $\frac{1}{1}$ 1918 paa 4 Maaneder. Nogen Ordning med U. S. A. lykkedes det dog ikke at faa, før efter Udløbet af den her behandlede Periode i September 1918, og det skønt der paa dette Tidspunkt var forhandlet i mere end et Aar og skønt en særlig Delegation med Departementschef Clan i Begyndelsen af Maj 1918 var rejst til Amerika. Imidlertid begyndte man dog fra Ententemagternes Side i Foraaret 1918 at slappe Afspærringen; Grosserer-Societets Komité og Industriraadet kunde saaledes under $\frac{23}{5}$ 1918 meddele, at de allierede Regeringer havde besluttet at genoptage Udstedelsen af Licenser for visse Varer, saasom Medicinalvarer, Vine, Parfumer, Ædelstene, Fjer, Musikinstrumenter o. l. Denne Meddelelse vakte ikke ringe Skuffelse, fordi korte Telegrammer i Forvejen havde meddelt, at man fra de allierede Magters Side havde til Hensigt at slappe Blokaden, men det var jo ikke „Klaverer og Juveler“¹⁾, vi savnede. Paa den anden Side var det aabenbart under Pres af de paagældende Landes Erhvervs-liv, at disse Lettelser gaves, og ikke for at imødekomme vore Fornødenheder, og vel ogsaa fordi man efterhaanden kom til at tvivle om Hensigtsmæssigheden af en Politik, hvorved man udelukkede sine egne Landes Erhvervsdrivende til Fordel for de konkurrerende Centralmagters. Listen ud-

;

¹⁾ Politikens Leder $\frac{24}{5}$ 1918.

videdes da ogsaa, jfr. saaledes f. Eks. den under ²⁰/₆ 1918 udsendte for U. S. A., England, Frankrig og Italien ensartede Liste, hvori Kemikalier, dyrere Beklædningsgenstande, Cykler, Belysningsartikler, forskellige Maskiner m. v. er tagne op.

Men foruden at Blokaden tvang os til nøjere Handelsaftaler med Centralmagterne, hidførte den ogsaa en skandinavisk Vareudvexling af et stadig stigende Omfang. Det er i foregaaende Oversigt anført (56. Bd., S. 217), at Begyndelsen skete under mere uofficielle Former¹⁾, men ved det i de sidste Novemberdage af 1917 afholdte nordiske Kongemøde i Kristiania toges Spørgsmaalet op, og Mødet besluttede at lade særlige Repræsentanter træde sammen for at udarbejde de nødvendige Forslag til, at Vareudvexlingen mellem de tre Lande kunde blive fremmet paa en mere virksom Maade end hidtil. I Henhold hertil samledes Delegationer fra de tre Lande i Kristiania 4—5. Januar 1918, i Stockholm 17—20. Januar og i Kjøbenhavn 27. Februar—5. Marts 1918. I det Foredrag, Ingeniør Alex. Foss holdt paa det interparlamentariske Delegeretmøde i September 1918²⁾, fremhæves, at en skandinavisk Vareudvexling naturligvis ikke var noget nyt, fordi Handels-samkvem mellem de skandinaviske Lande havde der altid været, men ved at bringe dette Samkvem i officiellst mulige Form, opnaedes der alle kompetente Steders Hjælp til, at man trods Udførselsforbud og egne Savn bestræbte sig for at afse det, et af de andre Lande særlig tiltrængte. Thi det var netop en betydende Side for de Delegerede i den interskandinavisk Vareudvexling saa lidt som muligt at handle ud fra det rene Kompensationsprincip, men saa vidt gørligt uden Hensyn hertil at vise hinanden den størst mulige Imødekommenhed.

¹⁾ Herunder kan maaske henregnes Det skandinaviske Handelsmøde i Stockholm i September 1917.

²⁾ Jfr. Beretning om Mødets Forhandlinger i 1. Aarg. af Aarvog for de nordiske interparlamentariske Grupper. Kjøbenhavn 1919.

I Henhold hertil havde Danmark tilsikret¹⁾ Norge og Sverige betydelige Kvantiteter af Levnedsmidler, saasom Smør, Kød, Ost, Flæsk, Æg, forskellige Rodfrugter saavel som forskellige Frøsorter, samt Sukker og der udover visse Raamaterialer for Industrien. Norge havde paa sin Side stillet til Danmarks og Sveriges Raadighed betydelige Mængder af Sild og Norgessalpeter; dette sidste var saa meget desto betydningsfuldere, som Mangelen paa Kvælstofgødning var følelig baade i Sverige og Danmark; yderligere visse kemiske Produkter samt Malme og Mineralier af forskellig Art. Endelig havde Sverige ved i betydelig Udstrækning at stille til Raadighed for de to andre Lande Jern- og Staalvarer ydet en nødvendig delvis Erstatning for de udeblevne Tilførsler heraf fra andre Lande. Endvidere Trævarer og her særligt Brænde og Jernbanesveller til Danmark, Maskiner, Papir og Papirmasse, Træ-Destillationsprodukter, saasom Terpentin, Trætjære, Garvestoffer. Ud over disse mere betydningsfulde Varesorter traf man Afgørelse om Udvexling af et betydeligt Antal andre Artikler.

Den største Post i denne Vareudvexling var det mellem Norge og Danmark stedfindende Bytte af Salpeter og Korn. Ved Lov ⁷/₃ 1918 bemyndigedes Indenrigsministeren til for Statens Regning at indkøbe indtil 20 000 t Norgessalpeter til en Pris af 55 Kr. pr. 100 kg fob norsk Havn og sælge dem til danske Landbrugere til en Pris af 35 Kr. (jfr. S. 463). Samtidig bemyndigedes Ministeren til ved en anden Lov s. D. at afhænde til Norge indtil 200 000 hkg Korn, at afkøbe Landbruget disse til 30 Kr. pr. hkg og hvis det skulde blive nødvendigt at nedsætte den danske Rugbrødsration. Udvexlingen skete til 55 Kr., hvilket var Markedsprisen for Salpeter, medens denne før Krigen ligesom dansk Byg omsattes til ca. 15 Kr. De første 100 000 hkg Korn skulde leveres i Høstaaret 19¹⁷/₁₈ og

¹⁾ Jfr. den gennem R. B. ²/₃ 1918 udsendte Redegørelse.

de sidste 100 000 hkg i den første Maaned af det næste Høstaar til en Pris af 40 Kr.¹⁾ De nærmere Regler for Opkøb hos Landmændene af de førstnævnte 10 000 t Korn findes i Indm. Bkg. ⁸/₃ 1918, hvorefter Staten gav en Overpris af 5 Kr. ud over Kornlovens Pris af 25 Kr. for Køb af ligningsfrit Byg og Havre eller gav Ret til Køb af Oliekager i Forhold til den Salgssum, der vilde være blevet betalt efter foranstaaende Beregning. Ernæringsraadet udbød Tegningen af dette Korn og der indgik 3 572 t, hvoraf 1 402 mod Oliekager, Resten mod Betaling. De differerende 6 428 t leveredes fra Statslager og det lykkedes at undgaa en Nedsættelse af Rugbrødsrationen. Endvidere modtog baade Norge og Sverige under den herskende Kartoffelmangel meget betydelige Kvantiteter Kaalrabi²⁾. I Kornloven ²⁰/₃ 1918 forudsætter § 6, at Staten med Vareudvexling for Øje kan indkøbe indtil 2 Mill. hkg Korn mod en Overpris af 5 Kr. pr. hkg.

Dernæst skal Skibsfarten omtales. I den her behandlede Periode tog Ententens Rekvisitionssystem Fart, hvorefter først England, siden Amerika, i stedse stigende Omfang overtog fremmed Tonnage og bestemte Raten for Baadene. Efterhaanden var vor Tonnage — bortset fra den Del, der anvendtes i Kultransporten fra U. K. til Danmark — bundet paa denne Maade. Men da de fastsatte Fragter i det hele var gode, gav Skibsfarten dog et antageligt Udbytte (jfr. ogsaa Tabel XIV); hertil bidrog vel ogsaa, at Forsikringspræmierne, der havde været oppe paa 15 % pr. 3 Maaneder i Farezonen, allerede i Juli 1918 var nede paa 10 %, i November paa 3 % og ved Udgangen af 1918 paa ¹/₂ %, uden at dette gav sig Udslag i tilsvarende Nedgang i Fragterne paa Grund af, at saa mange Baade gik i time-charter. Paa den anden Side led Skibsfarten

¹⁾ Folketingets Forhandlinger 19¹⁷/₁₈, Folketinget, Sp. 3679.

²⁾ Jfr. Ernæringsraadets fornævnte Oversigt, S. 86.

Tabel XIV. Oversigt over Korn-, Kul- og Træfragterne, efter Dansk Søfartstidende.

	Korn fra Havn paa Amerikas Østkyst til skandinavisk Havn	Kul fra engelsk Østkysthavn (Tynen, Blyth) til dansk Havn for Baade c. 1 500—2 000 Tons	forarbejdet Trælast fra Østersøhavn til London eller Østkyst- havn
	sh. pr. qr.	sh. pr. Ton	sh. pr. Strd.
August 18 .. 1914	—	$\frac{9}{0}$ à $\frac{10}{0}$	—
November 24 —	$\frac{6}{0}$ à $\frac{7}{3}$	$\frac{9}{0}$ à $\frac{10}{0}$	$\frac{40}{c}$
Juli 22 1915	$\frac{10}{3}$	$\frac{15}{0}$ à $\frac{16}{0}$	$\frac{95}{0}$ à $\frac{100}{0}$
November 25 —	15 à $15\frac{1}{2}$ ¹⁾	$\frac{18}{0}$ à $\frac{19}{0}$	"
Juli 5 1916	"	33 à 35^1)	190 ¹⁾
— 26 —	20 à 21	—	75 à 80
August 9 ... —	$21\frac{1}{2}$ à 22	30	c. 80
Decbr. 12... —	$27\frac{1}{2}$ à 28	46 à 47	170 à 175
Februar 4... 1917	27 à $27\frac{1}{2}$	75 à 77	145
Marts 27 ... —	26	120 à 130	250 ²⁾
Apr. 3-Juni 12 —	—	—	—
Juni 12 —	—	210 ³⁾	350
— 19 —	—	" ³⁾	—
— 26 —	39 à 40	210 à 230	—
Juli 10 —	40	—	—
— 31 —	—	110 ⁴⁾	275—300
Aug. 14 —	—	"	"
— 28 —	—	"	285—320
Septbr. 18 .. —	—	"	300—325
Oktbr. 9 ... —	—	"	"
Novbr. 13 .. —	—	"	—
— 27 ... —	—	"	c. 250
Decbr. 11... —	—	"	"
— 18... —	—	"	250 à 275
Januar 8 ... 1918	—	"	—
— 15 ... —	—	"	c. 250
Februar 5... —	—	97	260 à 270
— 19... —	—	"	250 à 300
Marts 12 ... —	—	"	300 à 325
— 26 ... —	—	"	"
April 10.... —	—	"	"
Juni 26 —	—	"	300 à 350

" betyder, at Noteringen er uforandret.

— betyder, at ingen Notering foreligger.

¹⁾ Kroner her og følgende Noteringer. ²⁾ Fra Gøteborg. ³⁾ Der er afsluttet flere Ladninger til betydeligt højere Fragter. ⁴⁾ Reguleret Fragt; der skal desuden betales 6 % Krigsassurancepræmie (jfr. 56. Bd. S. 170).

naturligvis store Tab¹⁾ gennem Torpederinger og Minestødninger. En Oversigt over disse Forlis fremgaar af følgende:

	Dampere	Br. Reg.- Tons	Sejlere	Br. Reg.- Tons
1914.....	6	8 968	1	235
1915.....	12	22 542	12	1 448
1916.....	39	54 251	18	4 349
1917.....	77	109 324	50	22 795
1918.....	19	35 121	22	6 310
Ialt...	153	230 206	103	35 137

Samtidig viser Krigsforsikringen for henholdsvis Skibe og Varer følgende Status pr. ³¹/₃ 1918 (regnet fra Oprettelsen i 1914):

1 000 Kr.	Skibe	Varer
Nettopræmie	94 228	15 068
Betalte Skader.....	56 356	9 754
Anmeldte Skader (uafgjort)	9 878	664

Der fremkommer saaledes et betydeligt Overskud.

Ved Lov ¹⁵/₆ 1918 omdannedes Fragtnævnet saaledes, at det fik to Afdelinger: et Dampskibs- og et Sejlskibsnævn, idet man ansaa sidstnævnte Afdeling for paa-krævet under Hensyn til de vanskelige Forhold. Ved Lov

¹⁾ Bestemmelser om Redningsforanstaltninger i Skibe, som be-sejler Farvande, hvori Sejladsen er særlig farlig paa Grund af Krigsforholdene, findes i Handelsmin. Bkg. ²²/₁ 1918.

¹²/₃ 1918 kodiceredes de gældende Bestemmelser om Forbud mod Salg af danske Skibe til Udlandet, saavel som mod Udførsel af fremmede Nybygninger m. v., hvorhos Handelsministerens Bemyndigelse til at forbyde Bortfragtning i time-charter til Udlandet udvidedes til at gælde al Bortfragtning, jfr. Handelsmin. Bkg. ³⁰/₄ 1918 samt Lov ¹³/₁₀ 1917 om Forlængelse til ³¹/₁₂ 1918 af Lov om Nationalitets-Certifikat og Handelsmin. Bkg. ¹⁶/₁₀ 1917.

VII. Andre Spørgsmaal.

Angaaende Sikringsstyrken skal det anføres, at der ved Lov ²⁵/₉ 1917 tiistodes værnepligtige, der havde ligget inde til første Tjeneste (Uddannelse og Tjeneste ved Sikringsstyrken) udover 18 Maaneder en Extra-Godtgørelse af 90 Øre pr. Dag ud over de 18 Maaneder. En tilsvarende Bestemmelse gjaldt for særligt hyppigt indkaldte værnepligtige (Lovens § 2). Fra ¹⁹/₃ 1918 forhøjedes Soldaternes Lønning med 25 Øre pr. Dag, og ovennævnte Tillæg udbetaltes med 65 Øre pr. Dag for Tjeneste ud over 12 indtil 18 Maaneder. — Ved Lov ²¹/₁₂ 1917 forlængedes indtil ¹/₁ 1919 Lov ¹⁷/₇ 1915 om Straf for den, der offentlig i Skrift eller Tale ubeføjet sigter danske Statsmyndigheder for Unneutralitet saavel som for den, der søger at opbidse Befolkningen imod en krigsførende Nation. — Endelig skal det nævnes, at i den her behandlede Periode blev Tilsynet med fremmede meget skærpet, saaledes indførtes ved Justitsmin. Bkg. ¹²/₉ 1917 Krav om, at Pas hertil Landet skulde paategnes (viseres) af dansk diplomatisk Repræsentant eller dertil bemyndiget Konsularembudsmand i det Land, hvorfra Udrejsen fandt Sted, forsaavidt samme Fordring opstilledes af det paagældende Land paa sin Side, jfr. iøvrigt om de Lande, af hvis Undersaatter Pas for-

langtes, Justitsmin. Bkg. ³¹/₈, ²⁰/₉, ²⁰/₁₀ 1917 og ¹/₃ 1918. Ved Lov ²²/₁₁ 1917 bemyndigedes Justitsministeren til at lade ogsaa saadanne fremmede, der har haft Ophold her i Landet i over 2 Aar, udvise, naar deres Forhold maatte give Anledning dertil. Herved ophævedes den i den bestaaende Lovgivning indeholdte Bestemmelse om, at Udvisning af Personer med mere end 2 Aars Ophold her i Landet ikke kunde finde Sted administrativt.